

Mapanganib na Negosyo: Gawing Ligtas ang mga Lugar ng Trabaho para sa Lahat

Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Bersiyon: Enero 27, 2022

Pangunahing Audience

Mga kawani na nasa antas ng frontline at/o mga kalahok ng mga Aktor sa Women's Economic Empowerment (WEE). Ang mga Aktor ng WEE ay mga entidad o indibidwal na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o mga serbisyong pinansyal, at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang kanilang access sa mga oportunidad sa ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na ekonomiya. Kasama sa mga kawani na nasa antas ng frontline ang mga direktang nakikipagtulungan sa kababaihan upang tumulong na makamit ang mga layunin ng WEE, kabilang ang mga kawani na nagpapadali sa edukasyon at pag-aaral na kabataan sa grupo. Tumutukoy sa mga kababaihang tumatanggap ng mga serbisyong ibinigay ng WEE Actors ang mga kalahok.

Layunin

Pahusayin ang kamalayan ng mga babaeng negosyante at kanilang mga pamilya na sinusuportahan ng WEE Actors na (1) kilalanin ang mga palatandaan ng mapaminsalang trabaho para sa mga kabataan (child labor) at kababaihan sa loob ng kanilang mga negosyo at iba pang mga aktibidad na kumikita, at (2) upang makabuo ng mga solusyon upang mabawasan ang pinsala.

Mga Hangarin

Sa pamamagitan ng paggamit ng gabay na ito, makikibahagi ang mga kalahok na sinusuportahan ng WEE Actors nang nagsasarili o sa pamamagitan ng suporta ng kawani na nasa antas ng frontline ng WEE Actor upang:

- Makilahok sa anim na pangkat na kabataan sa teknikal na pag-aaral na pag-uusap upang malaman ang tungkol sa mga panganib ng mapaminsalang trabaho para sa mga kabataan at kababaihan, at mga diskarte sa pagpapagaan.
- I-access ang mga digital micro-learning na sesyon.
- Kumpletuhin ang isang pre- at post-test upang masuri ang pagbabago ng kaalaman, kung naaangkop.

PAGTATAKDA NG PUNDASYON
Yugto 1

BUUIN ANG ISTRUKTURA
Yugto 2

ISALI ANG MGA KALAHOK
Yugto 3

Ibinibigay ng Kagawaran ng Paggawa ng Estados Unidos ang pagpopondo sa ilalim ng kasunduan sa kooperatiba bilang IL-31469. Pinondohan ng mga pederal na pondo, sa kabuuang \$1,872,000 dolyar ang 100% ng kabuuang gastos ng proyekto o programa. Hindi kinakailangang sumasalin sa mga pananaw o patakaran ng Departamento ng Paggawa ng Estados Unidos ang materyal na ito, ni nagpapahiwatig ng pag-endorso ng Pamahalaan ng Estados Unidos ang pagbanggit ng mga pangalan ng kalakalan, komersyal na produkto, o organisasyon.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Talaan ng mga Nilalaman

Tungkol sa RICHES na Proyekto.....	3
Paano Gamitin ang Gabay ng Facilitator sa Mapanganib na Negosyo	5
Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman (TLCs) o Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman.....	10
TLC 1: Pagkilala sa 5 Panganib sa Kaligtasan sa Lugar ng Trabaho	10
TLC 2: Pagkilala sa Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan Gamit ang 3 Ms.....	17
TLC 3: Paggamit ng Solusyong BIPA upang Matugunan ang Mapaminsalang Trabaho	25
TLC 4: Paghahanda sa at Pagharap sa mga Pagkabigla	30
TLC 5: Alamin Bago Ka/Sila Pumunta	35
TLC 6: Pagtatapos sa Mapanganib na Negosyo: Panatiliing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat.....	38
Mga Opsyonal na TLC at Digital na Nilalaman	43
TLC 1: Kinabukasan ng Ating mga Anak	43
TLC 2b: Ang Halaga ng Edukasyon.....	48
Mga Digital na Sesyon	52
Mga Annex	54
Mga Acronym at Glosaryo ng Mga Termino	54
Paalala sa mga Facilitator	58
Mga Karagdagang Mapagkukunan.....	59
Gabay sa Lokal na Pag-aakma	61
Mapanganib na Negosyo Pre- at Post-Test Mini Survey ng RICHES.....	67
Mga Pagkilala	77

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Tungkol sa RICHES na Proyekto

Inaasahan ng iilan na ang mga pamumuhunan sa mga negosyo ng kababaihan ay nagpapataas ng panganib o insidente ng nakakapinsalang pagtatrabaho ng mga kabataan (child labor) o nakatatanda. Pero, inihayag ng [pananaliksik](#) na isinagawa ng *Pagpapababa ng Insidente ng Child labor at Mapaminsalang Kondisyon ng Trabaho sa mga Inisyatiba sa Pagpapalakas ng Ekonomiya (RICHES)* na proyekto na habang ang mga babaeng negosyante ay nagpupumilit na pamahalaan ang mga pasanin sa paggawa ng kanilang mga negosyo kasama ang mga gawain sa bahay at pangangalaga ng kabataan marami ang bumaling sa mga pinakamalapit sa kanila upang humingi ng tulong—kanilang mga anak.

Ang Grameen Foundation, sa pakikipagtulungan sa American Bar Association Rule of Law Initiative at pinondohan ng the U.S. Department of Labor, Office of Child Labor, Forced Labor at Human Trafficking (OCFT), ay inilunsad ang proyektong RICHES na may layuning responsableng suportahan ang mga negosyo ng kababaihan, at mabawasan ang panganib ng mapaminsalang trabaho ng mga kabataan at kababaihan o ang paggamit ng iba pang negatibong diskarte. Para makamit ang layuning ito, bumuo ang RICHES ng isang toolkit para sa mga Aktor ng Women's Economic Empowerment (WEE) para bigyan sila ng mga praktikal na ideya at kagamitan para pagsamahin at tasahin ang pagprotekta sa kabataan at mga kasanayan sa negosyo ng trabaho nila. Para sa mga layunin ng proyektong RICHES, ang WEE Actors ay anumang entidad o indibidwal na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o serbisyong pinansyal, at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang kanilang pag-access sa mga oportunidad sa ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na ekonomiya.

Isinaayos sa tatlong yugto ang RICHES toolkit (tingnan ang Larawan 1 sa ibaba).

Ang Unang Bahagi ay kumakatawan sa isang **minimum na hanay ng mga kasanayan** at mga kaugnay na kagamitan na meron at magagamit ng lahat ng Aktor ng WEE para isulong ang pagprotekta ng kabataan at ligtas at mabuting mga kasanayan sa negosyo sa loob ng mga inisyatiba at/o negosyo ng kababaihan. Sumasaklaw ang Unang Bahagi sa:

1. Pagbuo ng kamalayan sa mga panganib sa kalusugan at kaligtasan ng mga kabataan at kababaihan habang sumusuporta sa mga negosyo ng kababaihan o mga aktibidad ng WEE;
2. Pagsusuri ng mga panganib at pagtukoy sa mga sitwasyon ng mapaminsalang trabaho ng mga kabataan at kababaihan at kung paano lutasin ang mga isyung ito;
3. Inilalapat ang mga prinsipyo ng Do No Harm kapag bumubuo at/o nagpapatupad ng mga inisyatiba sa ekonomiya ng kababaihan; at
4. Alamin kung saan pupunta sa tulong at kung saan makakahanap ng mga mapagkukunan

Ang mga Pangalawa at Pangatlong Bahagi ay nag-aalok ng mas komprehensibong diskarte sa pagprotekta at kalusugan ng kabataan at ligtas na mga kasanayan sa negosyo sa pamamagitan ng pananaliksik sa market, pagsasanay at mga pagsusuri sa antas ng organisasyon, direktang pagsasanay ng kalahok, pagbuo ng produkto, at pagsubaybay at pagsusuri.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 2: Gabay ng Facilitator

Larawan 1: RICHES Toolkit sa mga Aktor ng WEE

Toolkit sa mga WEE Actor

PAGTATAKDA NG PUNDASYON

Yugto 1

Magsimula dito: Gamitin ang mga tool na ito upang bumuo ng **management-level** ng kamalayan at pag-unawa sa mga risk sa organisasyon at programa ng mapaminsalang trabaho sa mga bata at matatanda.

- Paggawa ng Presentasyon ng Kaso
- Mga Pagsusuri sa Panganib
- Gabay sa Social Performance Management (SPM) (SPM Assessment Lang)
- Pagsasanay sa Pag-unawa sa Mapanganib na Trabaho (sa Management Lang)
- Gabay sa Mga Ugnayan (Listahan ng Pakikipag-ugnayan sa Pang-emergency at External na Suporta Lang)

-
- Gabay sa mga Investor (sa Mga Investor Lang)

BUUIN ANG ISTRUKTURA

Yugto 2

Gamitin ang mga tool na ito upang magkaroon ng kamalayan sa **frontline staff-level** at bigyang-prioridad ang mga bago o pinahusay na produkto at serbisyo.

- Gabay sa Social Performance Management (SPM) (Lahat ng mga tool)
- Pag-unawa sa Mapanganib na Pagsasanay sa Trabaho (kasama ang Lahat ng Staff)
- Gabay sa Pananaliksik sa Market
- Gabay sa Mga Serbisyong Pananalapi
- Workshop sa Disenyo

ISALI ANG MGA KALAHOK

Yugto 3

Gamitin ang mga tool na ito upang magkaroon ng kamalayan sa **participant-level** at suportahan ang mga pangangailangan nila.

- Gabay sa Mga Ugnayan (Lahat ng mga tool)
- Gabay sa Business Diagnostics (Papel + Digital na Bersyon)
- Gabay sa Intra-Household na Dayalogo
- Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo (Papel + Digital na Bersyon)
- Gabay sa Pagsubaybay at Pagsusuri

Upang ma-access ang buong toolkit, kumonsulta sa <https://grameenfoundation.org/riches>.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 2: Gabay ng Facilitator

Paano Gamitin ang Gabay ng Facilitator sa Mapanganib na Negosyo

PAGTATAKDA NG PUNDASYON
Yugto 1

BUUIN ANG ISTRUKTURA
Yugto 2

ISALI ANG MGA KALAHOK
Yugto 3

Ang Gabay ng Facilitator sa Mapanganib na Negosyo ay dinisenyo upang maging bahagi ng **Pangatlong Bahagi: Isali ang mga Kalahok**.

Ang Gabay ng Facilitator ay Bahagi 2 ng isang tatlong bahagi na package ng pagsasanay na naglalakip rin sa **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 1: Gabay sa Pagsasanay ng mga Tagapagsanay (TOT)**.¹ at **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan** na may kasamang set ng mga larawan at handout na may numero. Naglalaman din ang gabay na ito ng dalawang opsyonal na Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman (TLCs) na may pagtuon sa halaga ng edukasyon pati na rin ang mga web-link upang mapadali ang pag-access sa digital na kurikulum pati na rin ang isang lokal na gabay sa pag-aakma, at isang pre-at post-test na instrumentong survey.

Ang Gabay ng Facilitator na ito ay binubuo ng isang serye ng mga TLC upang tulungan ang mga babaeng negosyante na mapabuti ang kaligtasan at kalusugan sa kanilang negosyo para sa kanilang sarili at sa kanilang mga anak. Ang Gabay ng Facilitator ay dinisenyo para sa Women's Economic Empowerment (WEE) Actors, gaya ng mga entidad o indibidwal na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o mga serbisyong pinansyal at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang kanilang access sa mga pagkakataong pang-ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na mga ekonomiya. Ang mga kawani na nasa antas ng frontline ng WE Actor ay dapat na sinanay ng isang bihasang tagapagsanay gamit ang **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 1: TOT Guide** bago gamitin ang Gabay ng Facilitator na ito.

Bilang karagdagan, may sariling mga layunin ang bawat TLC, na mga hakbang tungo sa pagsasakatuparan ng mga pangkalahatang layunin ng gabay na ito. Nagbibigay ang sumusunod na talahanayan ng pamagat ng bawat TLC at ang mga layunin nito:

¹ Ang Mapanganib na Negosyo: Ang Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat na package ng pagsasanay ay mayroon ding Gabay sa TOT sa mga bihasang trainer na gagamitin upang maihanda ang mga facilitator na gamitin ang Gabay ng Facilitator sa mga babaeng negosyante.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mapanganib na Negosyo: Gawing Ligas ang mga Lugar ng Trabaho para sa Lahat

Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman

Numero at Pamagat ng TLC	Mga Hangarin <i>Sa pagtatapos ng TLC, magkakaroon ang mga kalahok ng:</i>
1. Pagkilala sa 5 Panganib sa Kaligtasan sa Lugar ng Trabaho	• Natukoy ang 5 panganib sa lugar ng trabaho. • Ginamit ang larawan ng kamay na naglalarawan ng 5 panganib upang matukoy ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa isang karaniwang negosyo. • Mga ibinahaging solusyon upang gawing mas ligtas ang mga karaniwang negosyo sa mga kababaihan at kabataan.
2. Pagkilala sa Masasamang Trabaho Gamit ang 3 Ms	• Ginamit ang larawan ng kamay na naglalarawan ng 5 panganib upang matukoy ang mga panganib sa lugar ng trabaho sa mga kabataan. • Tinukoy ang nakakapinsalang gawain ng kabataan kumpara sa Pagtatrabaho ng mga kabataan. • Gumamit ng 3 Ms upang tumulong na matukoy ang mapaminsalang trabaho ng kabataan.
3. Paggamit ng Solusyong BIPA upang Matugunan ang Mapaminsalang Trabaho	• Natukoy na mga solusyong BIPA upang matugunan ang mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho. • Inilapat ang mga solusyong BIPA sa halimbawa ng mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho. • Tinalakay ang mga Solusyong BIPA sa kanilang sariling mga sitwasyon sa trabaho.
4. Paghahanda at Pagharap sa mga Pagkabigla	• Natukoy ang mga pinansiyal na kahihinatnan ng mga hindi inaasahang gastos. • Natukoy na mga paraan upang maghanda sa mga hindi inaasahang gastos.
5. Alamin Bago Ka/Sila Pumunta	• Tinukoy ang pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan. • Natukoy ang mga palatandaan ng ilang "mga trabaho" na napakahusay upang maging totoo. • Bumuo ng mga diskarte sa pagpapagaan ng mga panganib sa trafficking.
6. Pagtatapos sa Mapanganib na Negosyo: Panatiliing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat	• Nirepaso ang tatlong mahahalagang natutunan mula sa pagsasanay. • Nagbahagi ng isang bagong pag-aaral mula sa pagsasanay na hindi malilimutan. • Mga nakaplanong aksyon upang matupad ang mga pangako upang mapanatiling ligtas ang mga negosyo.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mapanganib na Negosyo: Gawing Ligtas ang mga Lugar ng Trabaho para sa Lahat

Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman

Opsyonal TLC 1b: Kinabukasan ng Ating mga Anak	• Inilarawan ang isang pananaw sa kinabukasan ng ating mga anak. • Tinalakay ang mga hamon at pagkakataong kinakaharap ng mga kabataan sa pagkamit ng pananaw na ito. • Natukoy ang mga benepisyo ng edukasyon sa paglaki at pag-unlad ng isang kabataan.
Opsyonal TLC 2b: Ang Halaga ng Edukasyon	• Natukoy ang mga makukuha sa hinaharap mula sa pamumuhunan sa edukasyon sa mga kabataan – partikular na ang mga babae. • Tinalakay ang mga trade-off ng pagpapanatili ng mga kabataan sa paaralan o hindi.
Opsyonal: Mga Digital na Sesyon	• Na-access at na-rebyu ang 6 na digital na sesyon sa edukasyon sa 7-taps micro-learning na platform.

Paglalarawan ng Proseso: Bago gamitin ang Gabay ng Facilitator na ito, dapat na sinanay ng isang bihasang tagapagsanay ang facilitator gamit ang **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 1: Gabay sa TOT**. Bago at pagkatapos isagawa ang mga TLC, maaaring naisin ng facilitator na magsagawa ng pre-at post-test mini survey sa mga kalahok upang masuri ang mga pagbabago sa panandaliang kaalaman, saloobin, at pag-uugali. Matatagpuan ang pre- at post-test mini survey sa Annex ng Gabay sa Facilitator na ito.

The Ginagamit ng facilitator ang gabay na ito upang manguna sa anim na 30 minutong TLC kasama ang mga kalahok sa pagsasanay (isang grupo ng mga babaeng negosyante). Pinangunahan ng facilitator ang mga TLC nang sunud-sunod ayon sa pagkakasunud-sunod ng gabay na ito.

Mga Kailangang Materyales:

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan**
- 3 dahon, piraso ng papel, bato, o butil sa bawat kalahok
- *Opsyonal* Papel at lapis sa bawat kalahok
- Flip chart na papel at marker
- Isang bag o basket
- Handout na may website o numero ng telepono ng hotline ng human trafficking

Mga Hakbang:

Binubuo ang bawat TLC ng sumusunod na apat na hakbang:

Hakbang 1: Ipinakilala ng facilitator ang paksa ng TLC at tinatalakay ang mga pangakong ginawa sa nakaraang sesyon.

Hakbang 2: Naglalahad ang facilitator ng bagong impormasyon sa mga kalahok.

Hakbang 3: Hinahamon ng facilitator ang mga kalahok na makisali sa impormasyon upang maunawaan ang kaugnayan nito sa kanilang buhay. Nakakamit ito sa pamamagitan ng mga

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

larawan, kwento, role-play, laro, mga aktibidad sa paglutas ng problema o iba pang paraan ng partisipasyon.

Hakbang 4: Hinihikayat ng facilitator ang mga kalahok na gumawa ng pangako sa pagkilos gamit ang bagong impormasyon – gamitin o ibahagi ang bagong impormasyon sa bahay.

Mayroong iba't ibang mga tampok na nakasulat sa teksto ng **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 2: Gabay ng Facilitator** at naka-embed sa format ng bawat aktibidad. Bigyan ang facilitator ng mga nakasulat na senyales na magpapadali sa paghahatid ng aktibidad ang layunin. Naglalaman ang sumusunod na talahanayan ng isang listahan ng mga tampok:

Mga Karagdagang Tampok ng Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman	
<i>Italics na font</i>	= mga tagubilin sa facilitator (Huwag basahin ang tekstong ito sa mga kalahok.)
Regular na font	= tiyak na impormasyon o mga tagubilin sa facilitator na basahin o ipangangahulugansa r kalahok
❓	= tiyak na bukas na mga tanong upang itanong ng facilitator sa mga kalahok (ihatid ang tekstong ito ay sa nakasulat.)
(Parenthesis)	= karagdagang tagubilin o impormasyon sa facilitator
[Bracket]	= mga halimbawang sagot
☞	= mga espesyal na tala sa facilitator

Tandaan na wala sa facilitator ang lahat ng sagot. Sumali ang mga kalahok sa mga TLC na may napakaraming karanasan at maraming bagay na idadagdag. Mahalagang magturo at matuto ang lahat ng kalahok (kabilang ang facilitator).

Mahahalagang Prinsipyo sa Pag-aaral ng Pang-kababaihan na Dapat Tandaan	
▪	Lumilikha ng isang ligtas na kapaligiran sa pag-aaral.
▪	Magbigay ng feedback sa mga kalahok at purihin sila sa kanilang mga pagsisikap.
▪	Ipakita ang paggalang sa pamamagitan ng pagpapahalaga sa kaalaman at karanasan ng mga kalahok sa paksa.
▪	Ipaalam sa mga kalahok na mag-aaral ka kasama sila.
▪	Magtanong ng bukas —hindi sarado— na mga tanong upang isulong ang talakayan at pakikipag-ugnayan.
▪	Gumamit ng maliliit na grupo (tulad ng iminungkahi sa Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman). Tumutulong ang maliliit na grupo na isali ang lahat ng kalahok, bumuo ng pagtutulong at lumikha ng kaligtasan.

Kailangang Oras: Ang Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman (TLCs) ay 30 hanggang 45 minutong talakayan ng grupo na dinisenyo upang maihatid nang sunud-sunod ayon sa pagkakasunud-sunod sa gabay na ito. Inirerekomenda na maihatid sa panahon ng regular na lingguhang pagpupulong ng grupo sa loob ng anim na linggo ang bawat TLC.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mga Kailangang Pag-aakma: Naglalaman ang Annex ng gabay na ito ng **Gabay sa Pag-aangkop sa Lokal na Mapanganib na Negosyo ng RICHES** upang tulungan ang facilitator sa pagbabago sa mga TLC kung kinakailangan upang matiyak na angkop ang impormasyon sa mga lokal na pangangailangan ng mga kalahok.

Mga Gastos sa Paggamit ng Kagamitan: Ang oras ng kawani ang pangunahing gastos mula sa paggamit ng tool na ito gayundin ang anumang gastos sa espasyo sa pagpupulong ng organisasyon na nagpasya na idaos ang pulong sa isang lokasyon sa labas ng opisina. Kasama sa iba pang mga gastos ang pag-print ng gabay na ito at ang **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan** na maaaring i-print sa black-and-white.

Mga Panganib na Isasaalang-alang: Nangangailangan ng panahon ang pakikilahok sa pagsasanay na ito - isang mahalagang mapagkukunan sa mga abalang negosyante. Dapat gamitin Ang pagiging sensitibo (kabilang ang pagiging sensitibo sa kasarian) sa oras ng araw na naka-iskedyul ang pagsasanay, ang mga gastos na maaaring abutin ng mga kalahok sa paglalakbay patungo sa pagsasanay, at ang pagsisikap na kinakailangan upang makipag-ayos ng oras na malayo sa pamilya, trabaho, at mga tungkulin sa bahay kasama ng ibang mga miyembro ng sambahayan. Dagdag pa rito, tinatalakay ng pagsasanay na ito ang mapaminsalang trabaho ng kabataan at human trafficking, na parehong napakasensitibong mga paksa na maaaring naging biktima ang mga kalahok sa pagsasanay o maaaring nasa panganib ang mga miyembro ng sambahayan. Dapat gawin ang bawat pagsusumikap upang magbigay ng isang ligtas na kapaligiran sa pag-aaral kung saan malayang makakapagbahagi ang mga mag-aaral nang walang panganib ng paghatol o aksyong parusa at mabigyan ng mga mapagkukunan kung saan makakakuha ng tulong.

Mula noong pandemya ng COVID 19, nagbago ang paraan ng ating pakikipag-ugnayan sa lipunan. Sa buong mundo, naitatag ang ilang mga hakbang sa pag-iwas sa COVID 19 sa mga espasyo ng panlipunang pakikipag-ugnayan, na:

- Panatilihin ang 1.5 metrong distansya sa pagitan ng mga taong nakikipag-ugnayan.
- Hugasan nang madalas ang iyong mga kamay gamit ang sabon at tubig o gumamit ng 70% alcohol-based na solusyon.
- Takpan ang iyong ilong at bibig kapag umuubo o bumabahing, gamit ang tissue o ang panloob na sulok ng siko mo. Itapon ang basura sa non-recyclable at sanitary inorganic na basurahan. Hugasan ang mga kamay gamit ang sabon at tubig pagkatapos magtapon.
- Iwasan ang pagdikit ng kamay sa mukha hangga't maaari, lalo na sa ilong, bibig, at mata.
- Linisin at disimpektahin ang mga karaniwang ginagamit na ibabaw at bagay.
- Iwasang magbahagi ng mga bagay na personal na gamit sa pagitan ng mga tao, gaya ng mga cell phone.

Siguraduhing sumunod sa mga hakbang na ito sa lugar ng pagsasanay, maaaring may kasama itong pagsasanay sa mas maliliit na grupo, bukod sa iba pang mga pagbabago.

Bukod dito, bago isagawa ang pagsasanay na ito, alamin at sundin ang mga indikasyon ng ministeryo sa kalusugan ng iyong bansa tungkol sa pag-iwas sa COVID 19, dahil maaaring magbago depende sa kalubhaan ng kaso sa bawat bansa, teritoryo, at lungsod ang mga hakbang upang maiwasan ang paghahatid ng sakit na ito.

Mga Wika at Pag-aakma: Inangkop ang tool na ito sa El Salvador at Pilipinas at available sa Spanish at Filipino.

Pangatlong Bahagi: Isali ang mga Kalahok

Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman (TLCs) o Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman

TLC 1: Pagkilala sa 5 Panganib sa Kaligtasan sa Lugar ng Trabaho

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Pagtukoy sa 5 panganib sa kaligtasan sa lugar ng trabaho.
2. Ginamit ang larawan ng kamay na naglalarawan ng 5 panganib sa lugar ng trabaho upang matukoy ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa isang karaniwang negosyo.
3. Mga ibinahaging solusyon upang gawing mas ligtas ang mga karaniwang negosyo sa mga kababaihan at kabataan.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan:** Mga larawan 1 (malaking larawan ng pang-kababaihanng kamay na may 5 uri ng panganib sa mga daliri), 2-6 (5 malalaking larawan ng 5 uri ng panganib), 7 o 8 (larawan 7 kung nagtatrabaho sa isang rural na setting at larawan 8 kung nagtatrabaho sa isang urban setting).
- Tape

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Pagbubukas ng workshop - 5 minuto

Maligayang pagdating sa unang sesyon ng Mapanganib na Negosyo: Pagpapanatiling Ligtas ng Mga Negosyo sa Lahat Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman. Ang pangalan ko ay _____ (pangalan). Ngayon at sa susunod na 6 na sesyon, pag-uusapan natin kung paano mapanatiling ligtas at mabuti ang mga lugar ng trabaho at negosyo para sa iyong sarili at sa iyong mga anak.

Anumang lugar ang lugar ng trabaho kung saan nangyayari ang mga aktibidad sa trabaho. Maaaring isang sakahan, pabrika, tindahan, o tahanan ito. Maaaring kabilang sa trabaho ang pagtatrabaho bilang empleyado o sa ilalim ng kontrata o pagtatrabaho sa sarili mong negosyo o tahanan. Maaari itong bayaran o hindi binabayaran.

Kilalanin natin ang isa't isa at alamin ang mga negosyo ng bawat isa. Mag-ikot tayo sa bilog at ibahagi ang ating mga pangalan at kung anong uri ng trabaho ang ating ginagawa.

Pasalamatan ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

Sa panahon ng pagsasanay na ito, matututunan natin ang tungkol sa kung paano matukoy ang mga panganib

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

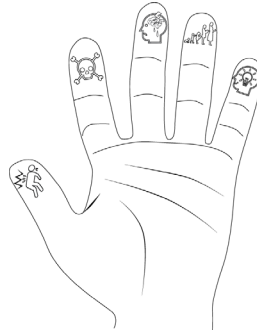
sa lugar ng trabaho na kailangan mong malaman upang mapanatiling ligtas ang iyong sarili at ang iyong mga anak.

2. Ipakilala ang 5 uri ng mga panganib mula sa mapaminsalang kondisyon sa pagtatrabaho - 10 minuto

Kinabibilangan ang kaligtasan sa lugar ng trabaho ng pagprotekta sa ating sarili at sa ating mga anak mula sa pisikal at emosyonal na pinsala.

Ipakita ang larawan 5 (kamay na may 5 uri ng panganib). Kung maaari, i-tape ito sa isang lugar na makikita sa silid.

Larawan 1

Magagamit natin ang ating kamay upang alalahanin ang 5 uri ng panganib na kailangan nating malaman upang maprotektahan ang ating kaligtasan at kalusugan sa ating mga negosyo.

Itaas ang iyong kamay at hilingin sa mga kalahok na sundan ka habang itinuturo mo ang bawat daliri at sabay-sabay na binibigkas ang 5 panganib.

Kabilang sa 5 dako ng panganib na ito ang pisikal, kemikal, emosyonal, paglago at pag-unlad, at pang-edukasyon.

Pag-usapan natin nang detalyado ang bawat isa sa 5 uri ng panganib na ito:

Magpakita ng mga malalaking larawan (mga larawan 2-6) ng bawat uri ng panganib habang inilalarawan mo ang mga ito sa grupo.

Kung maaari, i-tape ang mga larawan sa isang lugar na makikita sa silid.

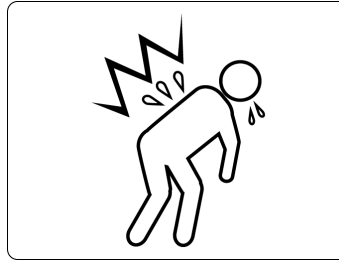
1. Ang unang dako ng panganib na tatalakayin natin ay ang pisikal.

Ipakita ang larawan 2

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Larawan 2

Kapag nagtatrabaho tayo, kailangan natin ng sapat na pagkain at pahinga at kailangang maging ligtas mula sa pinsala.

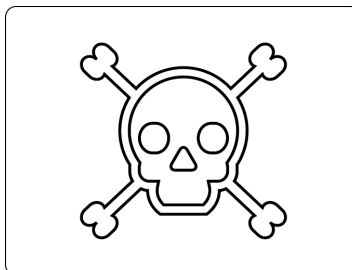
? **Ano ang ilang halimbawa kung paano maaaring masaktan ang ating mga katawan sa mga negosyo o lugar ng trabaho natin?** *[Mga aksidente, dala ng mabibigat na karga, paulit-ulit na galaw, pilay, hindi sapat na pahinga, sakit, depekto sa panganganak, kamatayan, malakas na ingay]*

Upang masuri ang panganib na ito, maaari nating tanungin ang ating sarili, "Maaari ba nating gamitin o ng ating mga anak ang ating katawan sa trabaho nang walang sakit?"

2. Ang susunod na dako ng panganib ay Kemikal.

Ipakita ang larawan 3

Larawan 3

Kapag nagtatrabaho tayo, maaaring mapinsala ang ating kalusugan ng mga kemikal o lason na pumapasok sa ating katawan. Kailangan nating tiyakin na makakalanghap tayo ng malinis na hangin, at panatilihin ang ating balat mula sa mga kemikal, dumi, at sakit kapag nagtatrabaho tayo. Lalong mahalaga ito sa mga buntis na ina na maaaring mapinsala ang sanggol kung nalantad ang ina sa mga mapanganib na kemikal tulad ng mga pestisidyo.

? **Ano ang ilang halimbawa kung paano tayo maaaring malantad sa mga nakakapinsalang kemikal o basura sa ating mga negosyo?** *[Pagkakalantad sa mga kemikal, pestisidyo, tina, solusyon sa paglilinis, dumi ng hayop, o basura.]*

Upang masuri ang panganib na ito, maaari nating itanong, "Tayo ba at ang ating mga anak ay humihinga ng malinis na hangin, umiinom ng malinis na tubig, at nananatiling ligtas mula sa mga mapanganib na kemikal o basura?"

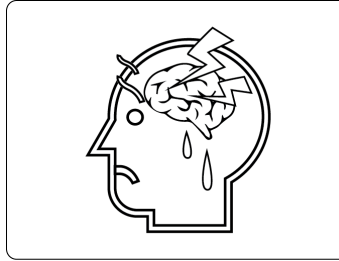

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

3. Emosyonal na pinsala ang susunod na panganib.

Ipakita ang larawan 4

Larawan 4:

Kapag nagtatrabaho tayo, kailangan nating maging ligtas at panatag at magkaroon ng positibong relasyon sa iba. Maaari tayong masaktan sa damdamin kapag nalantad tayo sa stress, takot at/o pang-aabuso.

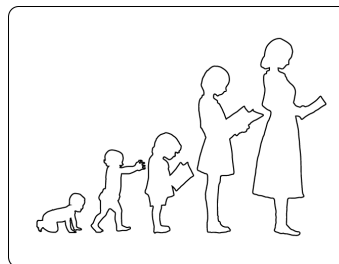
❓ Ano ang ilang halimbawa ng mga bagay na maaaring makapinsala sa ating damdamin sa ating mga negosyo? *[Pagiging napapailalim sa pang-aabuso o sinisigawan, nagtatrabaho ng mahabang oras, walang oras na makipag-usap sa iba, natatakot sa iba na maaaring nais na makapinsala sa atin.]*

Upang masuri ang panganib na ito maaari nating itanong, "nararamdaman ba nating ligtas at panatag ang ating mga anak sa relasyon nila sa atin?"

4. Ang Paglago at Pag-unlad ang susunod na dako ng panganib.

Ipakita ang larawan 5

Larawan 5

Kapag nagtatrabaho tayo, kailangan nating protektahan ang ating mga anak mula sa paggawa ng trabahong hindi tumutugma sa kanilang edad at maaaring pigilan sila sa paglaki sa normal at malusog na paraan. Halimbawa, hindi maaaring mag-alaga ng mga sanggol ang napakaliit na mga kabataan nang mag-isa dahil wala pa silang sapat na gulang upang maunawaan ang mga bagay na maaaring magkamali at kung paano lutasin ang mga problema nang walang may sapat na gulang. Totoo rin ito sa isang buntis na gumagawa ng trabaho na maaaring makapinsala sa hindi pa isinisilang na sanggol. Ang napakaliit na mga kabataan at hindi pa isinisilang na mga sanggol ay nasa mas malaking panganib na mapinsala dahil marami pa silang kailangang gawin sa paglaki. Kung nasaktan sila habang kabataan pa, maaaring hindi sila lumaki at umunlad nang normal sa isang malusog na kababaihan. Kung mas kabataan pa ang kabataan, mas mahina sila sa mga panganib sa negosyo.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

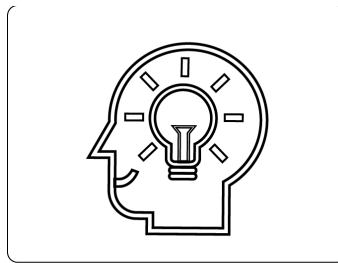
- ❓ **Ano ang ilang halimbawa ng mga bagay sa ating negosyo na maaaring magdulot ng pinsala sa paglago at pag-unlad?** *[Ang isang kabataan ay napakakabataan, pre-conception/pagbubuntis/kakabataan, pagkakabataan, pagka-kababaihan, sobrang responsibilidad, pagbaba ng kalidad ng buhay habang tumatanda ka dahil sa sakit/pinsala/pangmatagalang epekto ng pagkakalantad.]*

Upang masuri ang panganib na ito maaari nating itanong, "Maaari ba tayong mabuhay, magtrabaho at matuto at ang ating mga anak sa paraang naaangkop sa edad"

5. Ang susunod na dako ng panganib ay Pang-edukasyon.

Ipakita ang larawan 6

Larawan 6

Hindi dapat hadlangan ng trabaho ang ating mga anak na pumasok at makilahok sa paaralan.

- ❓ **Ano ang ilang halimbawa ng mga bagay na maaaring maging dahilan upang hindi makadalo o makasali sa paaralan ang ating mga anak?** *[Hindi sapat na pahinga, walang oras sa paaralan, nagtatrabaho ng mahabang oras, nawawala sa paaralan dahil sa trabaho, walang oras sa pag-aaral, mga pinsala at sakit.]*

Upang masuri ang panganib na ito maaari nating itanong, "maaari bang regular na pumasok at lumahok ang ating mga anak sa paaralan?"

Kapag nag-iisip tungkol sa kaligtasan at kalusugan ng negosyo, maaari nating gamitin ang mga daliri ng ating kamay upang matulungan tayong matandaan ang 5 panganib na kailangan nating bantayan sa ating mga negosyo.

Suriin natin ang 5 dako ng panganib.

Itaas ang iyong kamay at hilingin sa mga kalahok na sundan ka habang itinuturo mo ang bawat daliri sa larawan at sabihin ang mga panganib nang sabay-sabay.

Larawan 1

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

3. Gumamit ng kamay na may 5 uri ng panganib upang matukoy ang mga potensyal na panganib sa isang negosyo - 10 minuto

Tingnan natin kung paano natin magagamit ang kamay na may 5 uri ng panganib upang matukoy ang mga potensyal na panganib sa isang karaniwang negosyo.

Magbigay ng kopya ng pang-kababaihanng kamay na nagpapakita ng 5 uri (larawan 1) ng panganib sa bawat kalahok.

Larawan 1

Una, isipin natin ang tungkol sa isang karaniwang negosyo at kung anong mga panganib ang maaaring naroroon.

Sa pagsasanay sa mga rural na lugar, magpakita ng larawan ng mga babaeng nagtatrabaho sa bukid na may mabigat na kargada at mga pestisidyo (larawan 7).

Larawan 7

Sa pagsasanay sa mga lungsod na lugar, ipakita ang larawan ng mag-anak na nagbebenta ng mga kalakal sa kalye (larawan 8).

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Larawan 8

Isipin ang mga panganib o paraan na maaaring mapahamak ang mga babae o kabataan sa larawan.

- ❓ **Gamit ang 5 bahagi ng panganib sa mga daliri, anong mga panganib ang maaari mong matukoy?**
[pisikal: mabibigat na karga, pang-edukasyon: maaaring wala sa paaralan ang mga kabataan, kemikal: pestisidyo]
- ❓ **Ano ang ilang paraan upang gawing mas ligtas ng babaeng ito ang kanyang negosyo sa kanya?**
[Magsuot ng protective gear kapag gumagawa ng mga pestisidyo, ilayo ang mga kabataan sa pestisidyo, hatiin ang mabibigat na kargada sa mas maliliit na bahagi, pagkuha ng mabibigat na kargada sa wastong paraan, tiyaking regular na pumapasok ang mga kabataan sa paaralan, muling ayusin ang negosyo upang manatiling mainit. mga kalan/oven at matutulis na kagamitan na malayo sa mga kabataan.]

Pasalamat sa sila sa kanilang pakikilahok.

- 4. Anyayahan ang mga kalahok na italaga ang pagbabahagi ng impormasyon sa kanilang sambahayan at mga kaibigan - 5 minuto**

Sabihin:

Makakatulong sa iyo ang pag-alala sa 5 panganib na maghanap ng mga paraan upang gawing mas ligtas ang iyong lugar ng trabaho para sa iyo at sa iyong mga anak.

- ❓ **Sino ang handang ibahagi ang kanyang natutunan ngayon sa kanyang sambahayan at mga kaibigan?**

Salamat! Ako’y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

TLC 2: Pagkilala sa Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan Gamit ang 3 Ms

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Ginamit ang larawan ng kamay na naglalarawan ng 5 panganib upang matukoy ang mga panganib sa lugar ng trabaho sa mga kabataan.
2. Tinukoy ang nakakapinsalang gawain ng kabataan kumpara sa Pagtatrabaho ng mga kabataan.
3. Gumamit ng 3 Ms upang tumulong na matukoy ang mapaminsalang trabaho ng kabataan.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan:** Mga larawan 2-6 (malalaking larawan ng 5 uri ng mga panganib), 9 (pang-kababaihanng kamay na may 5 panganib sa mga daliri na ang kamay ng kabataan ay nasa loob ng pang-kababaihanng kamay), 10 (Pagtatrabaho ng mga kabataan kumpara sa mapaminsalang trabaho ng kabataan)
- Flipchart na papel, marker, at tape.

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Suriin ang nakaraang sesyon - 5 minuto

Batiin ang mga kalahok at sabihing:

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin ang mga paraan upang makilala ang mga panganib sa kaligtasan sa ating negosyo at nagsimula tayong pag-usapan ang tungkol sa mga potensyal na solusyon.

❓ May gustong magbahagi kung paano nagbago ang kanilang pananaw sa kaligtasan sa kanilang negosyo?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamatan sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Sa mga nakaraang sesyon, natutunan natin ang tungkol sa 5 uri ng panganib na kailangang protektahan natin ang ating sarili at ang ating mga anak mula sa mga negosyo natin. Tutuklasin natin ngayon ang mga panganib na ito partikular sa mga kabataan at tatalakayin ang mga uri ng trabaho na mapaminsala sa mga kabataan.

2. Gamitin ang kamay na may 5 uri ng panganib upang matukoy ang potensyal na pinsala mula sa pananaw ng isang kabataan - 10 minuto

Mas mahina ang mga kabataan kaysa sa mga kababaihan dahil lumalaki pa rin ang kanilang mga katawan. Walang pagiging maygulang ang mga kabataan na kilalanin ang mga panganib at mapaminsala na ginagawa ng mga kababaihan, at wala silang karanasan sa buhay upang malaman ang kanilang pisikal, mental, at emosyonal na mga limitasyon. Hindi malulutas ng mga kabataan ang mga problema gaya ng gagawin ng

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

isang may sapat na gulang, at mas madaling maapektuhan ng pang-aabuso.

Napakahalaga sa mga magulang at tagapag-alaga na pangasiwaan at subaybayan sila habang maaaring nagtatrabaho sila at isaisip ang 5 uri ng panganib upang makatulong na gawing mas ligtas ang mga lugar ng trabaho at negosyo.

Tandaan, kung mas kabataan pa ang kabataan, mas mahina sila sa mga panganib sa negosyo.

Balikan natin ang 5 uri ng panganib at talakayin kung paano ito nalalapat sa ating mga anak.

❓ Sino ang gustong magbahagi ng isang uri ng panganib na napag-usapan natin?

Kapag may sumagot:

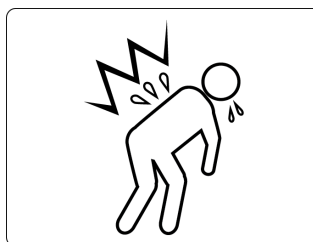
- *ipakita ang kaugnay na malaking larawan (mga larawan 2-6)*
- *tanong kung ano ang naaalala nila tungkol sa lugar o panganib na iyon. Halimbawa, kung may nagsabing "pisikal" magtanong, ano ang ibig sabihin ng mga pisikal na panganib?*
- *pagkatapos, iugnay ang bagong impormasyong nakalista sa ibaba kung paano ito nauugnay sa bawat uri o panganib at kung paano mas nasa panganib ang mga kabataan sa pinsala kaysa sa mga kababaihan.*
- *kung maaari, i-tape ang bawat larawan habang tinatalakay ang mga ito*

Magpatuloy sa pag-prompt sa higit pang mga sagot hanggang sa maibahagi lahat ng 5 uri o panganib at napag-usapan ang isang paliwanag.

1. Pisikal

[pagdadala ng mabibigat na kargada, aksidente/pinsala, pisikal na pang-aabuso, kabilang ang sekswal na pang-aabuso, paulit-ulit na galaw, pilay, pahinga, hiwa/kagat, nahulog, sunog/paso, sipon, karamdaman, mga depekto sa panganganak, kamatayan, epagkalantad sa mga mikrobyo, kemikal, pestisidyo, tina, solusyon sa paglilinis, dumi ng hayop]

Larawan 2

Sabihin:

Mas mahina ang mga kabataan kaysa sa mga kababaihan sa pinsalang pisikal. Dahil sa kanilang lumalaking katawan, mas madaling silang maapektuhan ng sobrang temperatura, malakas na ingay, kakulangan ng pagkain at tubig, mabibigat na timbang, pisikal na strain, at iba pang mga pinsala na maaaring pumigil sa kanila na maging malusog na kababaihan.

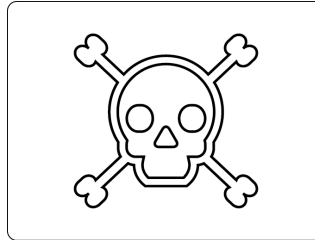
2. Kemikal

[Pagkakalantad sa mga kemikal, pestisidyo, tina, solusyon sa paglilinis, dumi ng hayop]

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Larawan 3

Sabihin:

Mas mahina ang mga kabataan kaysa sa mga kababaihan sa pagkakalantad sa kemikal. Nasa mas malaking panganib ang mga kabataan na makakuha ng mga lason sa pamamagitan ng kanilang balat at sa paghinga ng mga nakakalason na sangkap tulad ng mga pestisidyo. Maaaring magdulot ng permanenteng pinsala sa utak ng isang kabataan ang paglanghap ng mga nakakalason na sangkap.

Lalong mahalaga ito sa mga buntis na ina na maaaring mapinsala ang fetus kung nalantad ang ina sa mga nakakalason na kemikal o pestisidyo.

3. Emosyonal

[pang-aabuso sa isip, stress, takot, paghihiwalay, walang oras sa paglalaro, hindi kasama sa pamilya at komunidad]

Larawan 4:

Sabihin:

Gusto ng mga kabataan na pasayahin ang mga kababaihan ngunit sila ay umaasa sa mga ito sa kanilang pangangalaga at kaligtasan. Ginagawa sila ng kanilang kahinaan na maging madaling target sa pang-aabuso, kapabayaan, at pananakot. Mas mahina rin ang mga kabataan sa pisikal at sekswal na pang-aabuso.

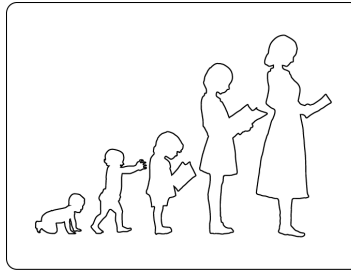
4. Paglago at Pag-unlad

[Masyadong kabataan, pre-conception/pagbubuntis/kakabataan, pagkakabataan, pagka-kababaihan, sobrang responsibilidad, sobrang oras ng trabaho, pagbaba ng kalidad ng buhay habang tumatanda ka dahil sa sakit/pinsala/pangmatagalang epekto ng pagkakalantad.]

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Larawan 5

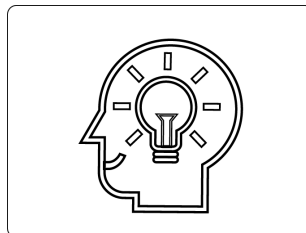
Sabihin:

Walang sapat na pag-unlad sa pagiging maygulang ang mga kabataan upang hatulan ang mga panganib na maaaring makapinsala sa kanilang pisikal na kalusugan. Dahil sa panggigipit ng mga kasamahan, o kahit na panggigipit mula sa mga kababaihan, maaaring handang gawin ng mga kabataan ang mga gawain na makakasakit sa kanilang lumalaking katawan. Dahil lumalaki sila, nangangailangan ang mga kabataan ng mas maraming pahinga at tulog kaysa sa mga kababaihan at nangangailangan ng oras sa ibang mga kabataan upang maglaro, lumaki, mag-aral, at umunlad sa malusog na mga kababaihan.

5. Edukasyonal

[Mababa ang pagganap sa paaralan at paglahok, hindi nakapasok sa paaralan]

Larawan 6

Sabihin:

Gaya ng ating napag-usapan, makakatulong sa ating mga pangarap sa ating mga anak na matupad ang regular na pagpasok at pagtapos ng paaralan. Nauugnay ang pagpasok sa paaralan sa hindi gaanong peligrosong pag-uugali sa mga kakabataan at mas mataas na kita bilang mga nasa hustong gulang. Mahalaga ang edukasyon kapag mas kabataan tayo at lalong mahalaga sa mga babae. Gayundin, maaaring maiwasan ng pamumuhunan sa edukasyon ang patuloy na kahirapan.

❓ Anong mga tanong ang mayroon ka?

Sabihin:

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Maaari nating gamitin ang ating kamay upang alalahanin ang 5 panganib na ito sa ating sarili at sa aming mga anak sa ating mga negosyo. Dahil nasa mas malaking panganib ang mga kabataan kaysa sa mga kababaihan, napakahalaga sa mga magulang at tagapag-alaga na pag-isipan ang mga panganib na maaaring harapin ng mga kabataan bago sila magsimulang magtrabaho, at upang patuloy na pangasiwaan at subaybayan sila habang nagtatrabaho upang tumulong sa kanila kapag dumating ang mga problema.

Ipakita ang larawan 9 (ang kamay na may 5 uri ng panganib sa mga daliri at kamay ng kabataan sa gitna).

Larawan 9

Masusuri natin ang mga panganib na ito sa ating mga anak sa pamamagitan ng pagtatanong:

Maaari bang regular na pumapasok at lumahok ang ating mga anak sa paaralan?

Maaari bang mabuhay, magtrabaho, at matuto ang ating mga anak sa paraang naaayon sa edad?

Magagamit ba ng ating mga anak ang kanilang katawan nang walang sakit?

Nakadarama ba ang ating mga anak na ligtas at panatag sa kanilang mga relasyon?

Nakalanghap ba ang ating mga anak ng malinis na hangin, umiinom ng malinis na tubig, at nananatiling ligtas mula sa mga mapanganib na kemikal o basura?

Tapos sabihin:

3. Pagtukoy sa pagtatrabaho ng mga kabataan kumpara sa mapaminsalang pagtatrabaho ng mga kabataan gamit ang 3 Ms - 15 minuto

Sa panahon ng pagsasanay na ito, tinatalakay natin ang dalawang problema na karaniwang nangyayari sa buong mundo: mapaminsalang trabaho para sa mga kabataan (kilala rin bilang child labor) at hindi magandang kondisyon sa pagtatrabaho sa mga kababaihan.

Anumang trabaho na itinuturing na mapanganib, mapaminsala, o itinuturing na masama sa kanilang kalusugan, edukasyon, o pag-unlad ay tinatawag na mapaminsalang trabaho ng kabataan at itinuturing ng kabataans na ilegal.

❓ Sa tingin mo, lahat ba ng trabaho ay nakakasama sa mga kabataan? Bakit o bakit hindi?

Hindi lahat ng gawaing ginagawa ng mga kabataan ay nakakapinsala sa mga kabataan, ngunit kapag mapanganib o masama ang trabaho sa kalusugan o pag-unlad o edukasyon ng ating mga anak, ito ay mapaminsalang trabaho ng kabataan.

Maaaring magdulot ng pisikal at emosyonal na pinsala at makapinsala sa mga pamilya at komunidad ang

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

mapaminsalang trabaho ng kabataan.

❓ Ang mga gawaing bahay ba ay isang uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan?

Ang mga gawaing-bahay sa tahanan ng isang kabataan, sa ilalim ng ligtas na mga kondisyon, sa ilalim ng pangangasiwa ng malalapit na miyembro ng pamilya, at hindi iyon labis upang makagambala sa pag-aaral ng kabataan ay hindi itinuturing na mapaminsalang trabaho ng kabataan ayon sa kabataans.

❓ Anong mga uri ng trabaho ang maaaring ituring na katanggap-tanggap sa mga kabataan?

Maaaring maging mabuti ang trabaho sa mga kabataan kung angkop ito sa edad at nag-iiwan ng oras sa isang kabataan na mag-aral, magpahinga, at maglaro at makatutulong sa kanilang normal na pag-unlad.

Ang pagtukoy sa mapaminsalang trabaho ng kabataan at hindi magandang kondisyon sa pagtatrabaho sa mga kababaihan ay mas madaling matukoy kung naaalala natin ang 3 Ms: Marumi, Mahirap Mapanganib.

Magdikit ng flip chart sa dingding na may nakalistang 3 Ms.

**Marumi
Mahirap
Mapanganib**

Magsanay tayo sa pagtukoy sa 3 Ms

Itaas ang larawan 10 (mapaminsalang trabaho ng kabataan vs. pagtatrabaho ng mga kabataan)

Larawan 10

Nagpapakita ang larawang ito ng mga halimbawa ng pagtatrabaho ng mga kabataan kumpara sa mapaminsalang trabaho ng kabataan. Tandaan, ang mapaminsalang trabaho ng kabataan (kilala rin bilang child labor) ay nakakapinsala sa kalusugan at kapakanan ng isang kabataan, at maaari nating gamitin ang 3 Ms upang matulungan tayong matukoy kung ito ay marumi, mapanganib, o mahirap.

Gamitin ang talahanayan sa ibaba upang matulungan kang pag-usapan ang bawat isa sa mga eksena sa Larawan 11 at suriin kung ang mga eksena sa child labor ay Marumi, Mapanganib o Mahirap. Tumutugma

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Ang bawat eksena sa talahanayan sa ibaba sa karagdagang talakayan kung kinakailangan.²

☞ Paalala sa mga facilitator

	Pagtatrabaho ng mga kabataan	Mapaminsalang Trabaho sa Kabataan (Child Labor)
1	Angkop sa edad ang Pagtatrabaho ng mga kabataan.	Itinuturing ang mapaminsalang trabaho ng kabataan na trabaho na mental, pisikal, sosyal, at/o moral na mapanganib at nakakapinsala sa isang kabataan, tulad ng trabaho na nagdudulot sa kanila na makaranas ng pagkapagod, pinsala, sakit, stress, paghihiwalay, o kahihyan.
2	Trabahong itinalaga lamang ng ilang oras sa isang araw, na hindi nakakaapekto sa oras ng kabataan sa pag-aaral, paglalaro at pahinga ang pagtatrabaho ng mga kabataan.	Gawaing bahay o pangkabuhayan ang mapaminsalang trabaho sa kabataan na pumipigil sa isang kabataan na magkaroon ng oras o pagkakataong mag-aral, maglaro o magpahinga. Kasama sa trabahong tulad nito ang trabaho sa oras ng pag-aaral, mahabang oras ng trabaho sa anumang araw ng linggo, o trabaho sa pagitan ng mga oras pagkatapos ng dilim at pagsikat ng araw. Maaari ding depende sa edad ng kabataan ang mga pamantayan.
3	Mga gawain ang Pagtatrabaho ng mga kabataan na itinuturing na nagpapahusay sa pisikal, mental, at emosyonal na pag-unlad ng kabataan.	Trabahong nagdudulot ng pinsala sa katawan, isip, o emosyon ng kabataan gaya ng trabaho: sa mga mataong lansangan; paggamit ng mga mapanganib na kagamitan sa pagsasaka; kinasasangkutan ng pyrotechnics, o ang paghawak ng mga kemikal ang mapaminsalang trabaho ng kabataan. Maaari ring pumigil sa kanila ang mga uri ng trabahong ito sa pag-enroll sa paaralan, pilitin silang huminto nang maaga, hilingin sa kanila na lumiban sa paaralan, o pagsamahin ang pagpasok sa paaralan sa trabaho.

Tingnan natin ang ilang halimbawa upang matiyak na nauunawaan natin ang mapaminsalang trabaho ng kabataan kumpara sa pagtatrabaho ng mga kabataan.³ Habang nakikinig ka sa mga halimbawang ito tandaan ang 3 M upang matulungan kang magpasya kung mapaminsalang trabaho ng kabataan ito o Pagtatrabaho ng mga kabataan.

Walong taong gulang si **Sushila**. Buong araw siyang nagtatrabaho sa isang plantasyon at hindi pumapasok sa paaralan.

❓ Mayroon bang alinman sa 3 M sa halimbawang ito? Kung oo, ano?

Hindi nagkakaroon ng pagkakataon si Sushila na maglaro o makakuha ng pangunahing edukasyon dahil

² Modyul ng Sesyon ng Pag-unlad ng Pamilya sa Child Labor (Family Development Session Module on Child Labor, ILO, Marso 2019)

³ Libro 1: Paggawa ng Bata, Mga Karapatan at Edukasyon ng mga Bata, ILO

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

buong araw siyang nagtatrabaho at siya ay walong taong gulang. Maaaring makapinsala sa kanyang kalusugan at pag-unlad ang kapaligiran kung saan siya nagtatrabaho sa isang plantasyon. Mahirap at mapanganib ang gawaing ito at ang trabaho ni Sushila ay isang uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan.

Walong taong gulang si **Maya**. Tinutulungan niya ang kanyang ina na alagaan ang kanyang mga nakabakabataanng kapatid na lalaki at babae sa loob ng ilang oras sa isang araw, ngunit regular din siyang pumapasok sa paaralan.

❓ Mayroon bang alinman sa 3 M sa halimbawang ito? Kung oo, ano?

Hindi naman marumi, mapanganib, o mahirap ang trabaho ni Maya. Hindi nito inilalagay ang kanyang kalusugan sa panganib. Higit pa sa trabaho ang ginagawa ni Maya. May oras siyang pumasok sa paaralan at makipaglaro sa kanyang mga kaibigan. Hindi itinuturing ang trabaho ni Maya na mapaminsalang trabaho ng kabataan, mga gawaing bahay ito.

15 si **Lieu**. Tinutulungan niya ang kanyang ina na mangolekta ng panggatong at pakainin ang mga manok ng pamilya bago pumasok sa paaralan, habang abala ang kanyang ina sa pangangalap ng mga gulay na ibebenta sa palengke.

❓ Mayroon bang alinman sa 3 M sa halimbawang ito? Kung oo, ano?

Gumaganap si Lieu ng Pagtatrabaho ng mga kabataan – hindi mapaminsalang trabaho ng kabataan. Nasa legal na edad siya ng pagtatrabaho. Hindi inilarawan bilang mapanganib ang kanyang mga gawain sa trabaho, at hindi nakakasagabal sa kanyang pag-aaral ang kanyang trabaho.

Si **João**, na may edad na 14, nagbubunot, nag-iispray ng mga pestisidyo sa mga pananim, at nang-aani sa kung anong itinanim ng kanyang ina. Nagtatrabaho siya ng 10-oras na araw gamit ang isang machete, ngunit tuwing bakasyon sa paaralan lang at sa katapusan ng linggo.

❓ Mayroon bang alinman sa 3 M sa halimbawang ito? Kung oo, ano?

Nagtatrabaho si Joao ng higit sa 8 oras bawat araw - mahirap at gumaganap ng trabaho (pag-spray ng mga pestisidyo, gamit ang isang machete) na karaniwang itinuturing na marumi at mapanganib. Depende sa bansa kung saan siya nakatira, maaari rin na nagtatrabaho siya sa ilalim ng legal na edad sa trabaho.

❓ Anong mga tanong ang mayroon ka?

4. Imbitahan ang mga kalahok na magbahagi - 5 minuto

Sabihin:

Tinalakay natin ngayon na ang pagtatrabaho nang ligtas bilang isang kababaihan ay nangangahulugan ng isang bagay na iba kaysa sa pagtatrabaho nang ligtas bilang isang kabataan at na ang 5 panganib ay partikular na nalalapat sa ating mga anak na mas mahina. Tinalakay din natin ang pagkakaiba sa pagitan ng Pagtatrabaho ng mga kabataan at mapaminsalang trabaho ng kabataan at kung paano matukoy ito gamit ang 3 Ms – Marumi, Mapanganib at Mahirap.

❓ Sino ang handang ibahagi ang kanyang natutunan ngayon sa kanyang sambahayan at mga kaibigan?

Salamat! Ako’y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

TLC 3: Paggamit ng Solusyong BIPA upang Matugunan ang Mapaminsalang Trabaho

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Natukoy na mga solusyong BIPA upang matugunan ang mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho.
2. Inilapat ang mga Solusyong BIPA sa mga halimbawa ng mapaminsalang sitwasyon sa trabaho.
3. Tinalakay ang mga Solusyong BIPA sa kanilang sariling mga sitwasyon sa trabaho.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan:** Mga Larawan 9 (pang-kababaihanng kamay na may 5 uri ng panganib at kamay ng kabataan sa gitna), at 11-14.
- Flipchart na papel, marker, at tape.

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Suriin ang nakaraang sesyon - 5 minuto

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin ang paggamit ng 5 panganib sa kamay upang matukoy ang mga panganib sa kaligtasan sa ating mga anak. Tinalakay din natin ang 3 Ms – Marumi Mapanganib at Mahirap na tumulong sa pagtukoy ng mapaminsalang trabaho ng kabataan.

- ❶ **Sino ang gustong magbahagi ng anumang mga pagbabagong ginawa nila sa kanilang negosyo upang gawin itong mas ligtas at mas mabuti?**

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamat sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Tatalakayin natin ngayon ang mga estratehiya upang matugunan ang mga panganib na maaaring harapin natin o ng ating mga anak sa trabaho.

2. Ipakilala ang Solusyong BIPA upang matugunan ang mapaminsalang trabaho - 10 minuto

Gamitin natin ang ating mga kamay upang ipaalala sa atin ang 5 panganib na maaaring kaharapin natin o ng ating mga anak sa ating mga lugar ng trabaho:

Pisikal Kemikal Emosyonal Paglago at Pag-unlad Edukasyonal
--

Napag-usapan din natin ang isang simpleng paraan upang matulungan tayong matukoy ang mapaminsalang

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

trabaho ng kabataan gamit ang 3 Ms. Sabihin natin ng magkasama ang 3 Ms:

Marumi

Mapanganib

Mahirap

Matututo tayo ngayon tungkol sa mga solusyon upang matugunan ang mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho. Kapag tinutugunan natin ang mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho sa ating mga negosyo, tayo ay "**BIPA**."

Idikit ang sumusunod na flip chart sa dingding:

Kumakatawan ang BIPA sa 4 na solusyon upang matugunan ang mga nakakapinsalang sitwasyon sa trabaho:

B - Balaan at Ituro ang tungkol sa Mga Panganib

I - Ihiwalay mula sa Mga Panganib

P - Palitan ng mas Mababa ang Mas Mataas na Panganib

A - Alisin ang Mga Panganib

Sabihin:

Pag-usapan natin ang bawat solusyon.

Magbabala at Magturo Tungkol sa Mga Panganib: kabilang dito ang pakikipag-usap sa, pagsasanay tungkol sa, at pangangasiwa sa mga kabataan sa mga panganib. Ito ang PINAKA HINDI epektibong diskarte.

- ❶ Ano ang ilang paraan na maaari mong bigyan ng babala at turuan ang isang kabataan tungkol sa mga panganib?

[Turuan ang mga kabataan na magsuot ng maliwanag na kulay o reflective na damit kapag nagsasagawa ng trabaho sa gabi; gumamit ng mga ilaw ng babala upang bigyan ng higit na pansin ang mga pisikal na panganib sa gabi sa lugar ng trabaho]

Ihiwalay sa Mga Panganib: nangangahulugan ito ng paglalagay ng distansya o iba pang mga hadlang upang maprotektahan ang mga kabataan mula sa mga panganib.

- ❷ Ano ang ilang paraan na maaari mong ihiwalay ang isang kabataan sa mga panganib?

[Gumamit ng mga tarangkahan, barikada, o mga lubid upang harangan ang pag-access sa mga lugar na pinagtatrabahuhan na hindi pinangangasiwaan sa gabi.]

Palitan ng Mas Mababa ang Mas Mataas na Panganib: nangangahulugan ito ng paggawa ng mga pagbabago sa kagamitan, supply, proseso, o iba pang mga salik upang mabawasan ang panganib.

- ❸ Ano ang ilang paraan na maaari mong palitan ng mas mababang panganib ang mas mataas na panganib?

[Palitan ng mas mababa ang mas maliwanag na ilaw upang mapahusay ang visibility sa mga workspace.]

Alisin ang Mga Panganib: nangangahulugan ito ng pag-aalis ng isang gawain o kondisyon sa trabaho o

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

pagpigil sa isang partikular na tao tulad ng isang kabataan mula sa pagsali sa mapanganib na trabaho. Ito ang PINAKA epektibong diskarte.

- 2. Ano ang ilang paraan na maaari mong alisin ang mga panganib sa lugar ng trabaho sa isang kabataan?
[Alisin ang trabaho sa gabi (karaniwan mula 8 pm hanggang 6 am) na ginagawa ng mga kabataan.]

3. Mga kasanayan sa paggamit ng BIPA upang maghanap ng mga solusyon sa mga mapaminsalang sitwasyon sa trabaho – 10 minuto

Magsanay tayo sa paggamit ng **BIPA** – bigyan ng warn (babala), isolate (ihiwalay), substitute (palitan), at eliminate (alisin) upang makahanap ng mga solusyon sa mga nakakapinsalang sitwasyon sa trabaho.

Hatiin ang mga kalahok sa apat na grupo.

Tapos sabihin:

Bibigyan ko ang bawat grupo ng larawan ng isang kabataan sa isang sitwasyon sa trabaho. Sa grupo mo, tingnan kung matutukoy mo ang mga panganib na kinakaharap ng kabataan, alinman sa mga 3M, at pagkatapos ay gumamit ng BIPA upang makaisip ng paraan upang maiwasan ang pinsala sa kabataan. Maging handa na ibahagi sa iba pang grupo.

Ipasa ang mga larawan ng mga sumusunod na kabataan sa apat na grupo. Siguraduhing sabihin sa bawat pangkat ang pamagat ng larawan.

1. Isang 10 taong gulang na kabataanng lalaki na nagluluto sa restawran ng kanyang pamilya.

Larawan 11

2. 14 taong gulang na babae na nagbebenta ng mga kalakal sa kalye

Larawan 12

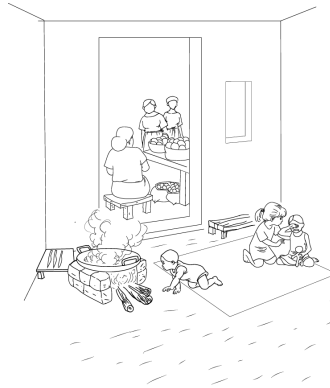

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

3. 6 taong gulang na babae na nag-aalaga sa mga kapatid sa tindahan ng ina

Larawan 13

4. 12 taong gulang na kabataanng lalaki na nagtatrabaho sa bukid kasama si tatay

Larawan 14

❓ Anong mga tanong mo tungkol sa aktibidad na ito?

Tumugon sa mga tanong. Tapos sabihin:

Magkakaroon ka ng 5 minuto.

Pagkalipas ng 5 minuto anyayahan ang bawat grupo na ibahagi ang kanilang larawan at ang kanilang Solusyong BIPA.

- 5. Anyayahan ang mga kalahok na talakayin sa kanilang sambahayan ang mga paraan upang matugunan ang mga panganib sa kalusugan at kaligtasan gamit ang Solusyong BIPA – 5 minuto**

Sabihin:

Ngayon natutunan natin na maaari nating tugunan ang mga nakakapinsalang sitwasyon sa trabaho gamit ang Solusyong BIPA. Maaari nating bigyan ng babala, ihiwalay, palitan, o alisin ang mga panganib.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

- ❷ **Bago ang susunod na pagpupulong, sino ang handang talakayin ang mga Solusyong BIPA sa kanilang pamilya at mga kaibigan?**

Salamat!

Ako’y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

TLC 4: Paghahanda sa at Pagharap sa mga Pagkabigla

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Natukoy ang mga pinansiyal na kahihinatnan ng mga hindi inaasahang gastos
2. Natukoy na mga paraan upang maghanda sa mga hindi inaasahang gastos.

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Suriin ang nakaraang sesyon – 5 minuto

Batiin ang mga kalahok at sabihing:

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin kung paano natin matutugunan ang mga mapaminsalang sitwasyon sa lugar ng trabaho gamit ang mga Solusyong BIPA - maaari nating bigyan ng babala, ihiwalay, palitan, at alisin ang mga panganib.

❓ Sino ang gustong magbahagi ng kanilang karanasan sa paggamit ng isa sa mga solusyong ito upang gawing mas ligtas ang kanilang lugar ng trabaho?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamatan sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Pag-uusapan natin ngayon ang tungkol sa pagpapalano sa mga hindi inaasahang gastos na maaaring makahadlang sa ating mga anak sa pagtupad sa mga pangarap na mayroon tayo para sa kanila.

2. Pag-unawa kung paano maaaring maapektuhan ng hindi inaasahang gastos ang edukasyon at kinabukasan ng ating mga anak – 10 minuto

Magsisimula tayo sa isang aktibidad ng visualization. Pakipikit ang iyong mga mata. Panatilihin nakapikit ang iyong mga mata at isipin ang isang masayang sandali sa iyong buhay. Maaaring isa itong masayang okasyon o kaganapan. Subukang makita ang sandaling iyon sa iyong isipan. Isipin kung nasaan ka at kung sino ang kasama mo. Isipin kung ano ang iyong ginagawa sa masayang sandali.

Panatilihin ang imaheng iyon sa iyong isip at panatilihin nakapikit ang iyong mga mata.

Maglalakad ako at kapag hinawakan kita sa iyong balikat, gusto kong ibahagi mo sa grupo kung ano ang iyong masayang sandali. Kung hinawakan ko ang iyong balikat at hindi ka kumportable na makibahagi sa grupo, igalaw mo lamang ang iyong ulo nang tahimik at lilipat ako sa ibang tao.

Maaari mo ng buksan ang iyong mga mata. Salamat sa pagbabahagi ng iyong mga masasayang sandali.

Alam na alam nating lahat na, kasama ng masasayang sandali sa buhay, nararanasan din natin ang napakahirap na panahon. Pag-uusapan natin ngayon ang mga paraan upang maghanda sa mahihirap na panahon sa buhay. Makakatulong sa atin Ang paghahanda sa mahihirap na panahon na protektahan ang ating mga anak mula sa 5 uri ng panganib.

❓ Anong uri ng mga pangyayari ang nagaganap na nagbabanta sa ating kaligayahan?

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

[Ang pagkamatay ng mga mahal sa buhay, aksidente, sakit, natural na sakuna, pagnanakaw, sunog, pagkawala ng trabaho.]

❓ **Ano ang ilan sa mga bagay na nangyayari pagkatapos ng mga kaganapang ito hal, mga kahihinatnan?**

[Nalulungkot, nahihirapan sa pananalapi, nawalan ng kita, nagbebenta ng mga ari-arian, nawalan ng oportunidad ang mga kabataan, nalilito, nadidismaya, at nasiraan ng loob, kailangang humiram ng pera, mga pagbabago, mga pagsasaayos.]

Salamat sa iyang partisipasyon.

Alam natin na nangyayari sa lahat sa isang punto ng ating buhay ang mahihirap na pangyayaring ito. Sa kasamaang palad, madalas ang mga kaganapang ito ay nagreresulta sa malaki, hindi inaasahang mga gastos at maaaring nagbabanta sa mga pangarap at pag-asa na mayroon tayo sa ating mga anak. Tatalakayin natin kung paano tayo makapaghahanda sa mga kaganapang ito, nang maaga, upang kapag nangyari ito, maaari tayong maging handa hangga't maaari at maprotektahan ang ating mga pangarap at pag-asa sa ating mga anak.

Sasabihin ko sa inyo ang tungkol kay Christine at isang napakahirap na panahon sa buhay niya.

Emerhensiya ni Christine *Nang walang Pagpaplano nang Maaga*

Ina si Christine ng tatlong anak at maligayang nakapag-asawa. Nagtatrabaho siya sa pagtitinda ng mga ani sa palengke na itinanim niya sa kanyang sakahan kasama ang kanyang asawa. Isang araw umuwi siya mula sa palengke at nalaman niyang naaksidente ang kanyang asawa. Nabali ang paa niya nang mahulog ito sa kariton. Malubha ang kanyang pinsala, at kinailangan siyang dalhin sa isang klinika ng lungsod. Mataas ang mga bayarin sa transportasyon, at mas mataas pa ang gastos sa pagpapagamot. Pumunta si Christine sa isang nagpapautang upang mabayaran ang mga gastusin sa pagpapagamot. Hindi makapagtrabaho ng maraming buwan ang kanyang asawa. Kung wala ang kita ng kanyang asawa, walang sapat na pera si Christine upang bayaran ang nagpapautang, at walang sapat na pera sa pagkain o pambayad sa paaralan. Napilitan si Christine na panatilihin ang mga anak sa bahay mula sa paaralan, at umalis upang magtrabaho bilang isang kasambahay ang kanyang 12-taong-gulang na anak na babae.

Itanong:

- ❓ **Ano ang nangyari kay Christine?**
- ❓ **Paano naapektuhan ang pamilya ng pinsala ng kanyang asawa?**
- ❓ **Mayroon bang anumang bagay na maaaring gawin ang pamilya ni Christine upang mapaghandaan ang isang emerhensiya na tulad nito?**

Magpatuloy sa pag-udyok sa pinakamaraming kalahok na magbigay ng mga ideyang nais.

Salamat sa inyong pakikilahok.

3. Pagprotekta sa ating mga pag-asa at pangarap sa ating mga anak sa pamamagitan ng pag-iipon para sa mahihirap na panahon – 10 minuto

Pakinggan natin ang isa pang bersyon ng kwento ni Christine.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Emerhensiya ni Christine *Na may Pagpapalano nang Maaga*

May mga pangarap si Christine at ang kanyang asawa sa kinabukasan ng kanilang tatlong anak. Alam ni Christine at ng asawa niya na ang isa sa mga susi sa pagtulong sa kanilang mga anak na maisakatuparan ang mga pangarap na ito ay tiyaking regular silang pumapasok at nakikilahok sa paaralan. Alam ni Christine na maaaring mangyari ang mga aksidente kahit na maingat siyang panatilihin ang kanyang negosyo para sa kanyang sarili at sa kanyang mga anak. Alam niya na kapag may aksidente o karamdaman, kakailanganin niya ng perang pambayad sa mga gastusin sa pagpapagamot at maging sa pagkawala ng trabaho. Naglalaan si Christine ng pera bawat linggo para sa mahihirap na panahon na maaaring dumating. Bumili din si Christine at ang kanyang asawa ng ilang kambing kung sakaling kailanganin nilang kumita sa isang emerhensiya. Isang araw, umuwi si Christine mula sa palengke at nalaman niyang naaksidente ang kanyang asawa. Nabali ang paa niya nang mahulog ito sa kariton. Malubha ang kanyang pinsala, at kinailangan siyang dalhin sa isang klinika ng lungsod. Mataas ang mga bayarin sa transportasyon, at mas mataas pa ang gastos sa pagpapagamot. Nagamit ni Christine ang ilan sa kanyang naipon upang mabayaran ang mga gastusin sa transportasyon at medikal. Hindi makapagtrabaho ng maraming buwan ang kanyang asawa. Sa panahong ito napakababa ng kita ng pamilya, ngunit naibenta ni Christine ang ilan sa kanyang mga kambing upang pambayad sa pagkain at mga bayarin sa paaralan sa kanyang mga anak.

❓ **Ano ang naiibang ginawa ni Christine at ng kanyang asawa sa bersyong ito ng kuwento?**

[Inuna niya ang pera para sa mahihirap na panahon.]

❓ **Paano naapektuhan nang iba ang pamilya sa bersyong ito ng kuwento?**

[May pera pambayad sa mga bayarin sa paaralan, hindi na nila kailangang mabaon sa utang.]

Salamat sa iyong partisipasyon.

Ang paghahanda nang maaga sa mga hindi inaasahang gastusin ay maaaring makabawas ng pagdurusa at makatutulong sa atin na mapanatiling mapakain ang ating mga anak at nasa paaralan kahit na sa mahihirap na panahon. Maaaring maging mahirap na magtabi ng pera sa mga emerhensiya kahit na sa maayos na panahon.

❓ **Ano ang ilan sa mga dahilan kung bakit maaaring mahirap mag-ipon ng pera sa mga emerhensiya?**

[Kakulangan sa kita, lumampas ang mga gastos sa kita, utang, pagkatuksong gumastos, hindi inaasahang mga pangyayari.]

Pangkatin ang mga kalahok sa apat.

Mahirap na mga pangyayari ang mga ito at walang madaling sagot. Sa pamamagitan ng pakikipag-usap tungkol sa mga posibleng solusyon nang magkakasama, maaari tayong magkaroon ng mga ideya sa ating sariling buhay at sa mga pinapahalagahan natin.

Sa mga grupo ninyo, talakayin ang sumusunod:

- **Ano ang ilang paraan upang malampasan ang mga hamon ng pag-iipon sa mga emerhensiya?**

Magkakaroon ka ng 5 minuto.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Pagkalipas ng 5 minuto, itanong:

- ❓ **Sino ang gustong magbahagi ng mga ideya na nabuo ng kanilang grupo upang malampasan ang mga hamon ng pag-iipon?**

[Maaaring kabilang sa mga ideya ang pagbabawas ng mga gastusin, pagbili ng ilang hayop, pagsali sa isang grupo ng pagtitipid, pagbubukas ng isang savings account, at pagtaas ng kita sa isang bagong negosyo]

Marami kang magagandang ideya. Salamat sa pagbabahagi!

Ang pagprotekta sa kinabukasan ng ating mga anak ay nangangailangan sa atin na tiyaking regular silang makapapasok sa paaralan. Mapoprotektahan natin ang kinabukasan ng ating mga anak sa pamamagitan ng maayos na pamamahala sa ating pera, pagkakaroon ng insurance, at pag-iipon sa mga emerhensiya. Nangangailangan ito ng pagsasanay at pagpapalano. Minsan ang isang maliit na pagbabago ay maaaring gumawa ng malaking kaibahan.

Maaaring nagtataka ka kung magkano ang sapat na ipon sa isang emerhensiya? Sa pangkalahatan, upang maghanda sa mga emerhensiya, inirerekomenda ng mga eksperto na maglaan ka ng 8,800 pesos [Philippines] o 200 USD [El Salvador]. Kabataany ang halagang ito sa mga average at maaaring higit pa o mas kaunti ang mga pangangailangan ng iyong pamilya. Subukang bumuo ng hindi bababa sa isang buwang halaga ng mga gastusin ng iyong pamilya bilang iyong mga ipon sa emerhensiya ang isa pang tuntunin.

Ibinibigay ng sumusunod na talahanayan ang pinagmulang materyal sa pagkalkula ng mga inirerekomendang halaga ng pagtitipid sa emerhensiya.

➡ Paalala sa mga facilitator

Pag-iipon sa mga Emerhensiya

Upang mas maunawaan kung gaano katatag ang pananalapi ng mga tao sa buong mundo sa mga hindi inaasahang gastos, tinanong ng 2017 Global Findex survey ang mga respondent kung posible bang makabuo ng halagang katumbas ng 1/20 ng gross national income (GNI) per capita sa lokal na pera sa loob ng susunod na buwan.¹

Pilipinas	Ayon sa World Bank, ang 2019 GNI per capita sa Pilipinas ay \$3,580 USD. 1/20 ng \$3,580 USD = \$180 USD, o 8,800 pesos
El Salvador	Ayon sa World Bank, ang 2019 GNI per capita sa El Salvador ay \$4,000 USD. 1/20 ng \$4,000 USD = \$200 USD

¹Demirgüç-Kunt, Asli, Leora Klapper, Dorothe Singer, Saniya Ansar, at Jake Hess. 2018 *The Global Findex Database 2017: Measuring Financial Inclusion and the Fintech Revolution (Pagsukat ng Financial Inclusion at ang Fintech Revolution)* Washington, D.C.: World Bank. doi:10.1596/978-1-4648-1259-0.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

- ❓ **Ano ang ilang mga bagong aksyon, kahit na maliit ang mga ito, na maaari mong gawin ngayong linggo upang maghanda sa mga emerhensiya sa pamilya?** *[Maaaring kabilang sa mga ideya ang: magsimulang mag-ipon ng maliit na halaga ng pera bawat linggo, magtakda ng layunin na gumastos ng mas kaunti, talakayin ang pangangailangan ng pag-iipon sa mga emerhensiya kasama ng sambahayan].*

Salamat sa pagbabahagi.

- 4. Anyayahan ang mga kalahok na makipag-usap sa kanilang mga sambahayan tungkol sa kung paano maghahanda sa mga hindi inaasahang gastos - 5 minuto**

Sabihin:

Kailangan ng buong sambahayan na nagtutulungan upang maghanda sa mga emerhensiya. Maaaring kabilang dito ang pagbabawas ng mga gastusin sa pag-iipon, pagbili ng ilang hayop, pagsali sa isang grupo ng pag-iimpok, o paghahanap ng mga paraan upang madagdagan ang kita.

- ❓ **Sino ang handang makipag-usap sa kanilang mga pamilya tungkol sa paggawa ng plano sa paghahanda sa mga emerhensiya?**

Salamat! Ako'y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

TLC 5: Alamin Bago Ka/Sila Pumunta

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Tinukoy ang pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan.
2. Natukoy ang mga palatandaan ng ilang "mga trabaho" na napakahusay upang maging totoo.
3. Bumuo ng mga diskarte sa pagpapagaan ng mga panganib sa trafficking.

Mga Materyales

- Handout na may website o numero ng telepono ng hotline ng human trafficking

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Suriin ang nakaraang sesyon - 5 minuto

Batiin ang mga kalahok at sabihing:

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin ang kahalagahan ng paghahanda sa mga hindi inaasahang gastusin upang maprotektahan natin ang mga pangarap at pag-asa sa kanilang mga anak.

❓ Sino ang gustong magbahagi ng kanilang karanasan sa pakikipag-usap sa kanilang mga pamilya tungkol sa paghahanda sa mga emerhensiya?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamatan sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Ang pagprotekta sa kinabukasan ng ating mga anak ay nangangailangan sa atin na tiyaking regular silang makapapasok sa paaralan. Mapoprotektahan natin ang kinabukasan ng ating mga anak sa pamamagitan ng maayos na pamamahala sa ating pera at pag-iipon sa mga emerhensiya. Nangangailangan ito ng pagsasanay at pagpapalano. Minsan maaaring gumawa ng malaking pagkakaiba ang isang maliit na pagbabago!

2. Tukuyin ang pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan (child labor) - 5 minuto

Pag-uusapan natin ngayon ang tungkol sa pagprotekta sa ating mga anak mula sa pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan na maaaring magdulot ng napakalaking pinsala at maging ng kamatayan. Kasama sa ganitong uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan ang:

1. Mga uri ng modernong pang-aalipin kabilang ang sapilitang o obligadong pagtatrabaho, child trafficking, at paglahok sa mga armadong salungatan.
2. Komersyal na pagsasamantalang sekswal na kinabibilangan ng prostitusyon ng kabataan at pornograpiya.
3. Paggamit ng mga kabataan sa anumang uri ng ilegal na aktibidad, kabilang ang pagbebenta o trafficking ng droga.
4. Trabaho na mapanganib sa kalusugan, kaligtasan, o moral ng mga kabataan. Maaaring kabilang dito ang pagtatrabaho nang napakahabang oras, sa ilalim ng mga mapanganib na kondisyon, o trabahong

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

pumipigil sa kabataan na pumasok sa paaralan.

Mga bagay ito na mahirap pag-usapan. Dapat nating talakayin ang ganitong uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan upang maprotektahan natin ang ating sarili at ang ating mga anak mula rito.

Trabahong mapanganib sa kalusugan, kaligtasan, o moral ng isang kabataan ang pinaka-karaniwang pinakamasamang paraan ng mapanganib na trabaho sa kabataan. Napag-usapan na natin ang mga estratehiya upang matukoy ang ganitong uri ng trabaho – napag-usapan na natin ang kamay na may 5 uri ng mga panganib, at tinalakay natin ang 3 Ms.

Maaaring kabilang sa mapanganib na trabaho sa mga kabataan ang pagtatrabaho nang napakahabang oras, pagtatrabaho sa ilalim ng mga mapanganib na kondisyon, o trabahong pumipigil sa kabataan na pumasok sa paaralan. Napag-usapan natin ang Solusyong BIPA upang matugunan ang ganitong uri ng trabaho.

❷ Anong mga tanong ang mayroon ka tungkol sa mga pinakamasamang uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan (child labor)?

Pag-uusapan natin ngayon ang tungkol sa isa pang pinakamasamang uri ng trabaho na maaaring makaapekto sa mga kabataan at kababaihan.

3. Natukoy na mga babala ng human trafficking at kung ano ang gagawin kung naghihinala ka ng human trafficking – 10 minuto

Minsan naaakit ang mga kabataan at maging ang mga kababaihan sa isa sa mga pinakamasamang uri ng trabaho ng isang taong nangangako ng mas magandang buhay – magandang trabaho, mataas na suweldo, pagkakataong manirahan sa isang bagong lugar at mga pangakong magpapadala ng pera sa pamilya. Kadalasan tila "napakaganda upang maging totoo" ang mga pangako. Maaaring maakit ang mga kabataan at kababaihan palayo sa kanilang mga pamilya at tahanan sa pamamagitan ng mga pangakong ito, lalo na kapag dumaranas sila ng mahihirap na panahon. Sa halip na makahanap ng mas magandang buhay sa bagong trabaho, nalaman nilang nakulong sila at napipilitang magtrabaho sa kakila-kilabot at mapanganib na mga kalagayan.

Wala sa atin ang gustong mabiktima ang ating mga anak ng mga taong mananakit sa kanila sa ganitong paraan. Tingnan natin kung paano hahayaan ng isang pamilya ang kanilang anak na mabiktima ng ganitong uri ng trabaho.

Kwento ni Angela

Kapag napakaganda upang maging totoo ang pangako ng trabaho

13 si Angela at nakatira sa isang maliit na probinsiya kung saan nagkaroon ng masyadong maraming pag-ulan. Napakahirap ng ani, at naubusan ng pagkain ang kanyang pamilya. Napakahirap ng panahon sa pamilya ni Angela. Isang araw may babaeng pumunta sa nayon. Nagsusuot siya ng magagandang damit at napakabait. Nakipagkaibigan siya kay Angela at sa kanyang pamilya. Sinabi ng babae kay Angela na makakatulong siya sa mga problema ng kanyang pamilya. May kilala ang babae na kaibigan na naghahanap ng makakatulong sa pag-aalaga ng kanilang tahanan at mga anak. Nangako siya kay Angela ng magandang pera, magandang tirahan at sinabing makakapag-uwi siya ng pera sa kanyang pamilya. Labis na nagpapasalamat sa babae si Angela at ang kanyang mga magulang! Sumang-ayon ang mga magulang ni Angela na paalisin si Angela sa nayon kasama ang babae na may pag-asang ito ang magiging sagot sa

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

kanilang mahihirap na panahon. Nang dumating si Angela sa kanyang bagong trabaho, mabilis niyang napagtanto na may mali. Nagtatrabaho siya ng napakahabang oras sa paglilinis at pag-aalaga sa mga anak ng pamilya. Hindi siya binibigyan ng suweldo at hindi pinapayagang pumasok sa paaralan. Hindi siya pinapayagang makipag-ugnayan sa kanyang pamilya at hindi pinapayagang lumabas ng bahay. Hindi alam ni Angela kung makikita pa niya ang kanyang pamilya.

❓ Ano ang nangyari kay Angela?

[Naging biktima si Angela ng modernong pang-aalipin]

Naging biktima si Angela ng modernong pang-aalipin. Tinatawag natin itong human trafficking. Tinatawag ang babaeng nangako ng trabaho kay Angela na human trafficker. Napakahusay ng mga human trafficker at binibiktima ang mga mahihirap na pamilya at mga kabataan – lalo na sa mga mahihirap na panahon.

Nagbabalatkayo ang mga human trafficker bilang isang bagay na hindi sila. Maaari silang mang-akit ng mga biktima nang personal o sa pamamagitan ng social media. Lalong mapanganib ang social media dahil maaaring magkaila ng kanilang pagkakakilanlan ang mga human trafficker.

❓ Ano ang ilan sa mga senyales ng babala na maaaring ilagay sa panganib ng trabahong ito si Angela?

[Kinukuha si Angela sa trabahong malayo sa kanyang pamilya sa edad na 13 – mas mababa sa legal na edad ng pagtatrabaho. Nangako ang babae na malulutas ng trabahong ito ang kanilang mga problema sa pamilya sa pamamagitan ng pagpayag kay Angela na magpadala ng pera sa bahay. Isang estranghero ang babae ngunit alam ang mahihirap na kalagayan ng pamilya ginawa silang mahina.]

Kung tila napakaganda ng isang pangako ng isang trabaho upang maging totoo, malamang na hindi! Ang paghihiwalay ni Angela sa kanyang pamilya ang isa pang senyales ng babala. Nakakakuha ng kontrol ang mga one-way na human trafficker sa kanilang mga biktima sa pamamagitan ng paghihiwalay sa mga ito sa kanilang mga tahanan at pamilya at hindi pagpapahintulot sa komunikasyon sa pagitan ng kabataan at mga magulang.

Bihasa sa balatkayo ang mga human trafficker kung sino talaga sila. Nag-aalok sila ng mga pangako ng isang trabaho o pamumuhay na tila napakaganda upang maging totoo. Nag-aalok sila ng pagprotekta sa anyo ng mga damit, pagkain, pabahay o maaaring magbigay ng mga regalo sa biktima. Maaari rin silang gumamit ng pisikal na pang-aabuso at pananakot upang kontrolin ang kanilang biktima o pamilya ng kanilang biktima.⁴ Isang pangkaraniwang lugar ang internet sa mga human trafficker na makahanap ng mga biktima at lalo na nasa panganib ang mga kabataan. Napakahalagang malaman kung ano ang ginagawa ng iyong mga anak online at kung kanino sila nakikipag-chat.

Kung naghihinala ka na may human trafficking, mahalagang makipag-ugnayan sa mga awtoridad.

Gamitin ang talahanayan sa ibaba upang ibahagi ang hotline ng human trafficking sa mga kalahok.

Sa [bansa] ang hotline ng human trafficking ay:

⁴ <http://www.ungift.org/2017/09/23/technology-abetting-traffickers-and-eradicating-trafficking>

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

☞ Paalala sa mga facilitator

Mga Hotline sa Human Trafficking

Pilipinas	Sa Pilipinas, ang hotline ng human trafficking ay 1343. Matatagpuan higit pang impormasyon sa https://www.1343actionline.ph/
El Salvador	Sa El Salvador, ang hotline ng human trafficking ay 911. Sa kaso ng PNC sa 2511-1318 at ang numero ng mobile phone na 7070-5152.

4. Anyayahan ang mga kalahok na mangako na talakayin ang mga babalang palatandaan ng human trafficking sa kanilang mga sambahayan - 5 minuto

🕒 **Bago ang susunod na pagpupulong, sino ang handang magsalita tungkol sa mga babalang palatandaan ng human trafficking sa kanilang mga sambahayan?**

Salamat!

Ako’y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

TLC 6: Pagtatapos sa Mapanganib na Negosyo: Panatiliing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Nirepaso ang tatlong mahahalagang natutunan mula sa pagsasanay.
2. Nagbahagi ng isang bagong pag-aaral mula sa pagsasanay na hindi malilimutan.
3. Mga nakaplanong aksyon upang matupad ang mga pangako upang mapanatiling ligas ang mga negosyo.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES -- Bahagi 3: Packet ng Larawan:** Larawan 10 (pang-kababaihanng kamay na may 5 uri ng panganib at kamay ng kabataan sa gitna), at 2-6 (malalaking larawan ng 5 uri ng panganib).
- Mangkok o basket na madaling ipasa

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Mga sesyon ng pagsusuri - 5 minuto

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Batiin ang mga kalahok at sabihing:

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin ang pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan kabilang ang mga mapanganib na kondisyon sa pagtatrabaho na nakakapinsala sa kalusugan, kaligtasan, o moral ng mga kabataan. Tinalakay natin na maaaring kabilang dito ang pagtatrabaho nang napakahabang oras, sa ilalim ng mga mapanganib na kondisyon, o trabaho na pumipigil sa kabataan na pumasok sa paaralan. Tinalakay din natin ang human trafficking at ilan sa mga babalang palatandaan na dapat bantayan.

❷ Anong mga natitirang tanong ang mayroon ka tungkol sa pinakamasamang uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan?

Sagutin ang mga tanong habang nag-iisip sila, pagkatapos ay pasalamat sila sa kanilang pakikilahok.

Sa ating huling sesyon ngayon, susuriin natin ang ating natutunan sa lahat ng ating mga sesyon nang magkasama.

2. Roleplay upang suriin ang 5 uri ng panganib - 10 minuto

Napag-usapan natin ang kahalagahan ng kaligtasan ng negosyo sa ating sarili at sa ating mga anak. Tumutulong sa atin ang 5 uri ng panganib na matandaan ang mga dako na kailangang protektahan natin ang ating sarili at ang ating mga anak upang makatulong na panatilihin ang ligtas ang ating mga negosyo.

Ipakita ang larawan 9 (ang pang-kababaihanng kamay na may 5 patakaran ng hinlalaki na nasa gitna ang kamay ng kabataan).

Larawan 9

Sabihin nating magkasama ang 5 uri o panganib

Ulitin ang 5 uri ng panganib habang itinuturo mo ang bawat daliri sa larawan ng kamay.

1. Pisikal
2. Kemikal
3. Emosyonal
4. Paglago at Pag-unlad
5. Edukasyonal

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Napag-usapan din natin ang 3 Ms upang matulungan tayong matukoy ang mapaminsalang trabaho ng kabataan. Sabay-sabay nating sabihin ang mga ito:

Marumi
Mapanganib
Mahirap

Gumamit tayo ng Solusyong BIPA upang matugunan ang mga senaryo ng mapaminsalang trabaho Sabihin natin kung ano ang ibig sabihin ng BIPA:

Warn (Balaan)
Isolate (Ihiwalay)
Substitute (Palitan)
Eliminate (Tanggalin)

Tandaan, ang pagtanggap ang pinaka-epektibong paraan upang matugunan ang mga panganib sa isang negosyo habang ang simpleng babala tungkol sa isang panganib ay ang hindi gaanong epektibong diskarte.

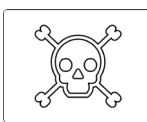
Pangkatin ang mga kalahok sa 5 grupo.

Bigyan ang bawat grupo ng isa sa malalaking larawan ng 5 panganib at sabihin sa mga grupo na huwag hayaang makita ng ibang grupo ang kanilang larawan!

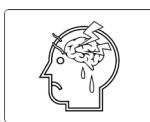
Larawan 2

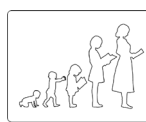
Larawan 3

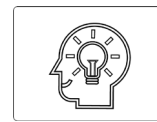
Larawan 4

Larawan 5

Larawan 6

Tapos sabihin:

Marami tayong napag-usapan na mga hamon at seryosong bagay sa panahon na magkasama tayo. Panahon na upang tayo'y maging nakakatawa at maglaro ng laro upang matulungan tayong maalala ang ating natutunan. Sa bawat isa sa iyong mga grupo, mag-isip ng paraan upang gumamit ng mga aksyon upang maisagawa ang isang panganib sa negosyo na nauugnay sa iyong larawan. Gagawin ng iyong grupo ang iyong skit sa iba sa amin, at huhulaan namin kung alin sa 5 mga panganib ang iyong ginagawa. Hindi ka magsasalita sa iyong skit - gumamit lang ng mga aksyon upang matulungan kaming hulaan kung ano ang kinakatawan ng iyong larawan. Halimbawa, kung "pisikal" na larawan ang iyong larawan, magtutulungan ang grupo mo upang isadula ang isang pinsala na maaaring mangyari sa iyong negosyo.

Magkakaroon ka ng 5 minuto upang maghanda.

❓ Anong mga tanong ang mayroon ka tungkol sa aktibidad?

Pagkatapos masagot ang lahat ng mga tanong ay sabihin:

Maaari ka ng magsimula.

Maglakad-lakad at suriin upang matiyak na makakabuo ang mga grupo ng isang "aksyon" na nauugnay sa kanilang larawan. Ipaalala sa kanila na kapag ginawa nila ito sa grupo, kilos lang sila at hindi salita.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Pagkalipas ng 5 minuto, itanong:

❓ Aling grupo ang unang gustong magsagawa ng kanilang kilos?

Tandaan, huhulaan ng iba sa atin kung alin sa 5 panganib ang kanilang ginagawa.

Hilingan ang bawat grupo na magsalitan sa pagsasadula ng kanilang panganib habang ang ibang mga kalahok ay huhulaan kung ano ang nasa kanilang larawan.

Kayong lahat ay magagaling na aktor at manghuhula! Salamat sa inyong pakikilahok.

3. Anyayahan ang mga kalahok na magbahagi ng bagong pag-aaral na hindi nila malilimutan - 10 minuto

Nagbahagi ka ng maraming ideya sa buong pagsasanay tungkol sa kung paano gawing mas ligtas ang mga negosyo sa sarili mo at sa iyong mga anak at kung paano makatipid ng pera sa mga emerhensiya.

Hilingan ang lahat na tumayo at bumuo ng bilog – kasama ang mga facilitator bilang bahagi ng bilog.

Itaas ang isang mangkok o basket.

Maglaan tayo ng ilang oras upang punuin ang mangkok [o basket] na ito ng mga bagay na natutunan natin na hindi natin malilimutan. Magkakaroon bawat isa sa atin ng pagkakataon na humawak ng bowl [o basket] at magbabahagi ng isang bagong bagay na natutunan niya sa pagsasanay na ito na hindi niya malilimutan. Walang mga maling sagot, at gusto nating marinig mula sa lahat.

Magsimula na tayo.

(Maaaring makatulong kung ang facilitator ay magsisimula at magbabahagi ng bagong bagay na natutunan niya mula sa mga kalahok na hindi niya malilimutan at pagkatapos ay ipapasa ang mangkok [o basket] sa susunod na tao.)

Salamat! Maaari ka nang bumalik sa inyong mga upuan.

4. Imbitahan ang mga kalahok na gumawa ng plano kasama ang isang kapareha - 5 minuto

Upang matupad ng mga anak ninyo ang mga pag-asa at pangarap na mayroon kayo para sa kanila at kakailanganin nilang matuto at magtrabaho sa isang ligtas na kapaligiran at regular na pumasok sa paaralan. Ang isa sa pinakamahalagang bagay na maaari nating gawin upang mapanatili silang ligtas habang nagtatrabaho ay panatilihin silang nakikita at naririnig. Naibahagi ninyong lahat ang mga bagay na inyong natutunan na hindi mo makakalimutan.

Hilingin sa lahat na bumuo ng mga pares sa pamamagitan ng paglingon sa kanyang kapitbahay.

Mag-isip tungkol sa isang bagay na babaguhin mo upang maging mas ligtas ang iyong negosyo kabataany sa iyong natutunan sa pagsasanay na ito. Kapag handa ka na, ibahagi ang pangako mo sa iyong kapareha.

Bigyan ng panahon ang mga kalahok na ibahagi ang kanilang mga pangako sa kanilang mga kapareha.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Hilingan ang lahat na tumayo.

Binabati ko kayo! Nakumpleto niyo na ang *Mapanganib na Negosyo: Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat* Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman!)

Magpasalamat sa mga kalahok at anyayahan silang pumalakpak.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mga Opsyonal na TLC at Digital na Nilalaman

Sa ilang konteksto, maaaring maging hadlang ang trabaho sa pagdalo sa edukasyon at pakikilahok ng mga kabataan sa ilang kadahilanan. Maaaring masiraan ng loob ang mga magulang sa kalidad ng edukasyong inaalok sa paaralan at pakiramdam na maaaring magbigay sa kanilang mga anak ng mas magandang pagkakataon sa pag-aaral ang pagtatrabaho. O maaaring pinahahalagahan ng mga magulang (at kung minsan maging ng mga kabataan mismo) ang trabaho kaysa sa pag-aaral upang tumulong sa pagsuporta sa pamilya sa panahon ng pinansyal, kalusugan o ibang uri ng krisis. Masalimuot ang isyung ito, at mahalagang maunawaan kung anong mga lokal na kalagayan ang maaaring kinakaharap ng mga benepisaryo habang binabalanse nila ang trabaho at pag-aaral sa kanilang mga pamilya. Ang mga opsyonal na TLC na sumusunod (TLC 1b at 2b) ay inilaan sa mga lokal na sitwasyon kung saan ang halaga ng edukasyon at pagpasok sa paaralan ay isang alalahanin.

Gayundin, dahil sa mga hadlang na naranasan sa pandemya ng COVID-19, bumuo ang RICHES Project ng isang serye ng mga digital na sesyon sa pag-aaral upang magsilbing tulong sa trabaho sa mga kawani na nasa antas ng frontline ng WEE Actor o bilang isang alternatibong paraan upang ma-access ang impormasyong ibinahagi sa bersyong papel ng Kurikulum ng Mapanganib na Negosyo.

TLC 1: Kinabukasan ng Ating mga Anak

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Inilarawan ang isang pananaw sa kinabukasan ng ating mga anak.
2. Tinalakay ang mga hamon at pagkakataong kinakaharap ng mga kabataan sa pagkamit ng pananaw na ito.
3. Natukoy ang mga benepisyo ng edukasyon sa paglaki at pag-unlad ng isang kabataan.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan:** Larawan 1b (nangangailangan na ina sa kinabukasan ng anak)
- 3 dahon, piraso ng papel, bato, o butil sa bawat kalahok

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. **Ipakilala ang Mapanganib na Negosyo: Pagsasanay sa Pagpapanatiling Ligat ng Mga Negosyo sa Lahat - 5 minuto**

Maligayang pagdating sa unang sesyon ng Mapanganib na Negosyo: Pagpapanatiling Ligat ng Mga Negosyo sa Lahat Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman. Ang pangalan ko ay _____ (pangalan). Ngayon at sa susunod na 8 sesyon, pag-uusapan natin kung paano mapanatiling ligat at mabuti ang mga negosyo sa sarili mo at sa mga kasama mo sa trabaho.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Anumang lugar ang lugar ng trabaho kung saan nangyayari ang mga aktibidad sa trabaho. Maaaring isang sakahan, pabrika, tindahan, o tahanan ito. Maaaring kabilang sa trabaho ang pagtatrabaho bilang empleyado o sa ilalim ng kontrata o trabaho sa sarili mong negosyo o tahanan. Maaari itong bayaran o hindi binabayaran.

Kilalanin natin ang isa't isa at alamin ang mga negosyo ng bawat isa. Mag-ikot tayo sa bilog at ibahagi ang ating mga pangalan at kung anong uri ng trabaho ang ating ginagawa.

Pasalamatang ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

Sa pagsasanay na ito, matututunan natin ang tungkol sa kung paano mapapanatiling ligtas at mabuti ang mga negosyo sa lahat. Pag-uusapan natin ngayon ang tungkol sa mga pangarap sa kinabukasan ng ating mga anak.

2. Ibahagi ang mga pag-asa at pangarap sa hinaharap - 10 minuto

Magsimula tayo sa pagbabahagi ng ating mga pag-asa at pangarap sa kinabukasan ng ating mga anak.

Itaas ang Larawan 1b (ina nangangarap ng kinabukasan ng anak).

Larawan 1b

Nais nating lahat kung ano ang pinakamabuti sa ating mga anak. Maaaring may iba't ibang ideya bawat isa sa atin kung ano ang gusto natin sa kinabukasan ng ating mga anak. Simulan mong isipin kung ano ang gusto mo sa kinabukasan ng iyong mga anak.

Bigyan ang bawat kalahok ng 3 dahon, napunit na mga piraso ng papel, bato o butil. Pagkatapos ay ipaliwanag ang sumusunod:

May mga pangarap ang bawat isa sa atin sa sarili natin at sa ating pamilya. Mangyaring maghanap ng kapareha at umupo sa harap niya. Ibahagi sa iyong kapareha ang iyong sagot sa tanong na ito:

- **Ano ang 3 pangarap mo sa masayang kinabukasan ng iyong mga anak?**

Gumamit ng isang dahon, bato, o butil upang kumatawan sa bawat isa sa iyong mga pangarap.

Bigyan ng 5 minuto ang magkapareha upang pag-usapan nang magkasama. Maglakad-lakad at tiyaking may 2 o 3 pangarap ang bawat miyembro.

Tapos itanong:

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

❓ Sino ang magbabahagi ng kanilang 3 pangarap sa isang masayang kinabukasan sa mga anak nila?

Magpakita sa amin ng 1 dahon, piraso ng papel, bato, o butil sa bawat pangarap na sasabihin mo.

[Matuto ng isang kasanayan, magtrabaho sa isang magandang trabaho, tamasahin ang mabuting kalusugan, makapagtapos ng pag-aaral, magpakasal, magkaroon ng mga anak]

Pasalamatang ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

Mayroong parehong mga pagkakataon at hamon na kinakaharap ng ating mga anak sa pagkamit ng mga pangarap natin sa kanila.

❓ Ano ang ilan sa mga hamon na maaaring harapin ng iyong mga anak sa pagkamit ng iyong mga pag-asa at pangarap sa kanila? *[Walang available na trabaho, walang pera sa mga bayarin sa paaralan, mga alalahanin sa kalusugan/pinsala, kaligtasan, maagang pag-aasawa, mababang kalidad na mga paaralan.]*

Pasalamatang ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

Ang isa sa pinakamahalagang bagay na maaari nating gawin upang matulungan ang ating mga anak na makamit ang ating mga pangarap sa kanila ay siguraduhing pumapasok sila sa paaralan. Maraming benepisyo ang pagtatapos ng pag-aaral. Sa katunayan, hinuhubog ng edukasyon ang kinabukasan ng ating mga anak!

❓ Ano ang ilan sa mga pakinabang ng pagtatapos ng pag-aaral? *[Matutong magbasa, magsulat, at magbilang. Magbigay ng magandang kinabukasan sa kanilang sarili at kanilang mga pamilya.]*

Pasalamatang ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

May kapangyarihan ang edukasyon ay na gawing mas magandang lugar ang mundo. Ipinakita ng pananaliksik na may kapangyarihan ang edukasyon na bawasan ang kahirapan at maagang pag-aasawa at maaaring dagdagan ang kita at maging pagpapabuti ng kapayapaan at kalusugan sa mga sambahayan at komunidad.⁵

3. Pag-usapan sa magkapires kung paano makatutulong ang pagkumpleto ng pag-aaral sa mga kabataan na makamit ang ating mga pangarap sa hinaharap para sa kanila - 10 minuto

Hatiin ang mga kalahok sa mga pares. Tapos sabihin:

Ang pagtulong sa ating mga anak na makamit ang mga pangarap na mayroon tayo sa kanila ay nangangailangan ng mahusay na pagpapalano. Ang isang paraan na matutulungan mo sila ay ang pagsuporta sa kanila upang makatapos ng pag-aaral. Alam natin na maaaring maraming hamon sa pagpapanatili ng ating mga anak sa paaralan at maging sa ilang dahilan kung bakit ayaw natin silang pumasok. Babasahan ko kayo ng kwento tungkol sa isang kabataan na nagngangalang Anna. Makinig sa ilan sa mga hamon na kinakaharap ni Anna at ng kanyang ina. Pagkatapos ng kwento, kasama ng iyong kapareha, tatalakayin

⁵ World Bank Group, GlobalPartnership.org. <https://www.globalpartnership.org/education/the-benefits-of-education>

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

ninyo ang ilang paraan na maaaring matugunan ni Anna at ng kanyang ina ang ilan sa kanilang mga problema.

Kwento ni Anna

Isang sampung taong gulang na kabataanng babae si Anna na nakatira kasama ang kanyang ina at tatlong nakabakabataanng kapatid. Namatay ang ama ni Anna noong nakaraang taon at ang ina ni Anna ay nagtatrabaho sa pagtitinda ng pagkain sa kalye. Mahal na mahal ng ina ni Anna ang kanyang mga anak at may mga pangarap sa kanilang kinabukasan, ngunit madalas ay hindi sapat ang kinikita niya sa pamilya upang magkaroon ng sapat na pagkain at pambayad sa mga bayarin sa paaralan. Huminto si Anna sa pag-aaral dalawang buwan na ang nakakaraan upang magtrabaho sa isang tindahan ng kaibigan ng pamilya. Ibinibigay ni Anna ang perang kinikita niya sa kanyang ina upang tumulong sa pagbili ng pagkain at pambayad ng gamot. Habang gusto ng ina ni Anna na magkaroon ng mas magandang buhay si Anna sa hinaharap, hindi niya nakikita ang halaga ng pagpapaaral kay Anna. Mahina ang kalidad ng paaralan, at madalas na wala ang mga guro. Bukod dito, regular na binabayaran si Anna ng kanyang kaibigan sa pamilya at natututong magtrabaho.

Alam nating lahat ang mga pamilyang nahaharap sa napakahirap na hamon tulad ni Anna at ng kanyang ina. Walang madaling sagot ngunit maaari tayong magbahagi at matuto sa isa't isa kung sabay nating tatalakayin ang mga ideya. Kasama ng iyong kapareha, talakayin ang mga sumusunod na tanong:

- **Hindi nakikita ng ina ni Anna ang halaga ng pagpapaaral kay Anna dahil hindi maganda ang kalidad ng paaralan at madalas na wala ang mga guro. Sang-ayon ka ba sa ina ni Anna?**
- **Paano maaaring makaapekto sa kinabukasan ni Anna ang pananatili sa paaralan?**
- **Ano ang payo mo kay Anna at sa kanyang ina?**

Mayroon kang 5 minuto upang makipag-usap sa iyong kapareha.

Pagkalipas ng 5 minuto, itanong:

- ❶ **Hindi nakikita ng ina ni Anna ang halaga ng pagpapaaral kay Anna dahil hindi maganda ang kalidad ng paaralan at madalas na wala ang mga guro. Sang-ayon ka ba sa ina ni Anna?**
- ❷ **Paano maaaring makaapekto sa kinabukasan ni Anna ang pananatili sa paaralan?**
- ❸ **Ano ang payo mo kay Anna at sa kanyang ina?**

Pasalamatang ang mga kalahok sa pagbabahagi. Tapos sabihin:

Maraming hamon upang mapanatili ang mga kabataan sa paaralan. Magkakasundo tayong lahat na magiging maganda ang kinabukasan ni Anna kung sakaling matapos niya ang kanyang pag-aaral upang magkaroon siya ng pagkakataong magkaroon ng magandang buhay.

Pasalamatang ang mga kalahok sa pakikilahok.

- 4. Anyayahan ang mga kalahok na ibahagi ang kanilang mga pag-asa at pangarap sa kinabukasan ng kanilang mga anak sa mga miyembro ng sambahayan nila - 5 minuto**

Sabihin:

Ang pagtulong sa ating mga anak na makamit ang mga pangarap na mayroon tayo sa kanila ay

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

nangangailangan ng mahusay na pagpapalano. Bago ang ating susunod na sesyon, inaanyayahan kita na ibahagi ang iyong mga pag-asa at pangarap sa kinabukasan ng iyong mga anak sa kanila at sa iba pang miyembro ng iyong sambahayan.

❓ Bago ang susunod na pagpupulong, sino ang handang talakayin ang mga pag-asa at pangarap sa kinabukasan ng mga anak sa kanila at sa iba pang miyembro ng iyong sambahayan?

Salamat!

Ako'y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

TLC 2b: Ang Halaga ng Edukasyon

Mga Hangarin

Sa pagtatapos ng Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman) na ito, magkakaroon ang mga kalahok ng:

1. Natukoy ang mga makukuha sa hinaharap mula sa pamumuhunan sa edukasyon sa mga kabataan – partikular na ang mga babae.
2. Tinalakay ang mga trade-off ng pagpapanatili ng mga kabataan sa paaralan o hindi.

Mga Materyales

- **Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Bahagi 3: Packet ng Larawan** Mga larawan 2b, 3b at 4b (mga larawan ng nagpapanggap na pera na nagpapakita ng 10% na pagtaas) Ang *aktibidad sa sesyong ito ay maaari ding gawin gamit ang play money kung available.*

Oras: 30 minuto

Mga Hakbang:

1. Suriin ang nakaraang sesyon - 5 minuto

Batiin ang mga kalahok at sabihing:

Sa ating huling sesyon, tinalakay natin ang ating mga pag-asa at pangarap sa kinabukasan ng ating mga anak. Sana ang ilan sa inyo ay nakapagbahagi ng inyong mga pag-asa at pangarap sa inyong mga anak at pamilya.

❗ Sino ang gustong ibahagi kung ano ang pakiramdam ng pagbabahagi ng iyong mga pag-asa at pangarap sa inyong mga anak at sambahayan?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamatan sila sa pakikilahok.

Tapos sabihin:

Upang makamit ng iyong mga anak ang mga pag-asa at pangarap na mayroon ka para sa kanila, dapat na regular na nakapapasok at nakapagtapos ng pag-aaral ang iyong mga anak.

2. Ibahagi ang halaga ng edukasyon - 10 minuto

Napag-usapan natin ang maraming benepisyo ng edukasyon. Napag-usapan natin na ang edukasyon ang humuhubog sa kinabukasan ng ating anak. Makakatulong ito sa ating mga anak na magkaroon ng mas maraming opsyon sa kanilang buhay.

Ipinakita ng pananaliksik na ang pagkumpleto ng pag-aaral ay humahantong sa mas mataas na kita. Sa katunayan, sa bawat taon ng edukasyong natapos, ang mga tao ay kumikita ng karagdagang \$10 sa bawat \$100. Ito ay isang 10% na pagtaas. *[Isaayos ang currency upang ipakita ang 10% na pagtaas ng kita sa bansang iyong tinuturuan].*

Kailangan ko ng 3 boluntaryo sa ating susunod na aktibidad. Sino ang handa upang tumulong na ipakita

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

ang iba't ibang antas ng kita kabataany sa iba't ibang halaga ng edukasyon?

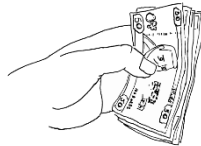
Kapag ang 3 boluntaryo ay lumapit patayuin sila sa isang linya.

Sa tabi ng unang boluntaryo, sabihin:

Magpapanggap tayo na ang bawat isa sa ating mga boluntaryo ay nakatanggap ng iba't ibang bilang ng mga taon ng edukasyon at titingnan natin kung magkano ang karagdagang pera na maaari nilang kitain bilang resulta.

Magpapanggap tayo na ang unang boluntaryo ay nakatapos ng elementarya. Magpapanggap tayo na kumikita siya ngayon ng \$100.00. *Bigyan ang boluntaryo ng larawan ng nag-iisang kamay na may hawak na \$100.00 na play money (larawan 2) at hilingin sa kanya na hawakan ito upang makita ng grupo. (Isaayos ang currency kabataany sa bansa kung saan ibinibigay ang pagsasanay).*

Larawan 2b:

Magpapanggap tayo na ang pangalawang boluntaryo ay nakatapos ng elementarya at dalawang taon sa sekondaryang paaralan. Dahil ang boluntaryong ito ay pumasok ng dalawang taon sa paaralan nang mas mahaba kaysa sa ating unang boluntaryo, maaari nating asahan na kikita siya ng \$120.00. *Ibigay sa boluntaryo ang larawan ng dalawang kamay na may hawak na \$120.00 na play money (larawan 3) at hilingin sa kanya na hawakan ito upang makita ng grupo. (Isaayos ang currency kabataany sa bansa kung saan ibinibigay ang pagsasanay).*

Larawan 3b:

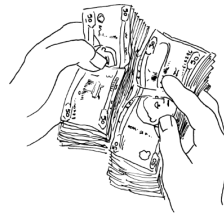
Magpapanggap tayo na ang pangatlong boluntaryo ay nakatapos ng elementarya at ng lahat ng sekondaryang pag-aaral. Dahil ang boluntaryong ito ay nakatapos ng pag-aaral hanggang sa edad na 18, maaari nating asahan na kikita siya ng \$200.00.

Ibigay sa boluntaryo ang larawan ng dalawang magkahiwalay na kamay na may hawak na \$200.00 na play money (larawan 4) at hilingin sa kanya na hawakan ito upang makita ng grupo. [Isaayos ang currency kabataany sa bansa kung saan ibinibigay ang pagsasanay.]

Larawan 4b:

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Tulad ng nakikita mo, ang karagdagang mga taon ng edukasyon ay maaaring gumawa ng malaking pagbabago sa hinaharap na kita ng ating mga anak!

❓ Sa palagay mo, bakit mas kumikita ang mga may higit na edukasyon?

[Higit pang mga espesyalidad na kasanayan, kayang makipag-ayos, pamahalaan ang pera at maunawaan ang negosyo.]

Ang isang dahilan ay humihingi ng mga manggagawa na may espesyal na kasanayan ang mundo. Nangangahulugan ito na ang mga tao ay nangangailangan ng mas maraming edukasyon ngayon sa mga bagong trabaho kaysa sa dati.

Ang edukasyon ay lalong mahalaga sa mga kabataanng babae.

❓ Bakit sa palagay mo ay lalong mahalaga ang edukasyon sa mga babae?

[Magiging ina sila, maaaring wala silang kasing dami ng mga oportunidad sa mga lalaki, minsan sila ay nag-aasawa nang kabataan pa].

Ang mga babaeng may higit na edukasyon ay mas malamang na makagawa ng sarili nilang mga desisyon tulad ng kung sino ang kanilang pakakasalan, kumita ng mas maraming pera, kung ilang anak ang mayroon sila, kung ano ang kanilang gagawin upang kumita ng pera, at paggawa ng mahahalagang desisyon sa bahay.⁶

3. Pag-usapan ang mga trade-off ng trabaho at pag-aaral - 10 min

Sumasang-ayon tayong lahat na ang pagkumpleto ng pag-aaral ay napakahalaga sa ating mga anak upang matupad ang ating mga pag-asa at pangarap sa kanila. Ito ay totoo lalo na sa ating mga anak na babae. Alam din natin na may mga hamon sa pagpapanatili ng ating mga anak sa paaralan. Makinig tayo sa ilang kuwento tungkol sa mga pamilyang may mahihirap na desisyon na dapat gawin tungkol sa pagpapanatili sa kanilang mga anak sa paaralan. Sama-sama nating tatalakayin ang mga ideya kung paano haharapin ng mga pamilyang ito ang kanilang mga hamon.

Rishi - ayaw pumasok sa paaralan

Si Rishi, edad 11, ay may isang ina na nagbebenta ng kanyang mga ani sa hardin sa palengke sa nayon araw-araw. Iniwan ng ama ni Rishi ang pamilya kamakailan. Napakahirap ng panahon sa pamilya ni Rishi. Nalaman ni Rishi na maaari siyang magtrabaho sa isang mekaniko na tumutulong sa pag-aayos ng mga scooter. Nagsisimula siyang magtrabaho at nakakaramdam ng pagmamalaki na tumulong sa pagsuporta sa

⁶ [UNICEF Education and Equity](#)

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

kanyang pamilya. Nang sabihin sa kanya ng kanyang ina na dapat siyang pumasok sa paaralan, sinabi ni Rishi na hindi niya gusto ang paaralan at gusto niyang kumita ng pera.

❓ Kung ikaw ang nanay ni Rishi, ano ang payo mo sa kanya?

Sarah - masyadong maraming trabaho upang pumasok sa paaralan

8 taong gulang si Sarah. Nagtatrabaho ang kanyang ina sa paglilinis ng mga bahay at malayo sa kanyang tahanan nang mahabang oras. Nagtatrabaho sa bukid ang ama ni Sarah. Habang nagtatrabaho ang kanyang mga magulang ay inaalagaan ni Sarah ang kanyang mga nakabakabataanng kapatid at responsable sa pagluluto at pag-aalaga sa tahanan. Noong nakaraang taon ang nakabakabataanng kapatid na babae ni Sarah ay may matinding sakit at ngayon ay maraming mga medikal na bayarin na dapat bayaran.

❓ Ano ang payo mo sa mga magulang ni Sarah?

❓ Posible bang magtrabaho at pumasok si Sarah sa paaralan? Bakit o bakit hindi?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamat sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Mahirap na mga pangyayari ang mga ito, at walang madaling sagot. Sa pamamagitan ng pakikipag-usap tungkol sa mga posibleng solusyon nang magkakasama, maaari tayong magkaroon ng mga ideya sa ating sariling buhay at sa mga pinapahalagahan natin.

❓ Ano ang iba pang mga halimbawa kung bakit mahirap sa mga kabataan na manatili sa paaralan sa iyong komunidad?

❓ Ano ang ilang ideya sa pagharap sa mga hamong ito sa iyong komunidad?

Pagkatapos magbahagi ng 2 o 3 kalahok, pasalamat sila sa pakikilahok. Tapos sabihin:

Ang isang benepisyo ng pagsasama-sama bilang isang grupo upang talakayin ang mga bagay na ito ay upang matulungan ang isa't isa na malaman ang tungkol sa mga mapagkukunan na maaaring magamit upang matulungan tayong panatilihin ang ating mga anak sa paaralan. Ang mga mapagkukunang ito ay maaaring pagtulong sa isa't isa, pakikipag-usap sa ating mga asawa, at paggawa ng plano upang mapanatili ang ating mga anak sa paaralan, o kahit na makakuha ng tulong mula sa komunidad o pamahalaan.

Pasalamat sila sa kanilang pakikilahok.

4. Anyayahan ang mga kalahok na ibahagi ang kahalagahan ng pagkumpleto ng pag-aaral kasama ang kanilang mga miyembro ng sambahayan - 5 minuto

Sabihin:

Alam nating lahat na ang pagtulong sa ating mga anak na makamit ang mga pangarap na mayroon tayo sa kanila ay nangangailangan ng mahusay na pagpapalano.

Bago ang ating susunod na sesyon, inaanyayahan ko kayo na talakayin sa inyong pamilya kung paano haharapin ang mga hamon ng pananatili sa pag-aaral at kung ano ang maaaring gawin upang makatapos sila ng pag-aaral nang sa gayon ay kumita sila ng mas maraming pera.

Itanong:

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

❓ Sino ang mangangako na talakayin ang kahalagahan ng edukasyon sa kanilang mga pamilya?

Salamat!

Ako’y tumatanaw sa hinaharap na patuloy ang ating talakayan sa ating susunod na sesyon.

Mga Digital na Sesyon

Upang maabot ang mas malawak na madla at dahil sa hindi palaging makapagsagawa ng personal na pagsasanay, lumikha ang RICHES ng Digital na Sesyon sa Mapanganib na Negosyo na may katulad na impormasyong ibinigay sa gabay na ito.

Mga Kailangang Materyales: Maaari mong i-access ang mga sesyon na ito sa pamamagitan ng isang application na ibinigay ng 7taps, na isang micro-learning application, sa pamamagitan ng smartphone, tablet o computer gamit ang mga QR code o mga link sa ibaba. Ang mga digital sesyon na ito ay maaaring direktang ibigay sa mga kalahok ng WEE Actor upang gamitin o sa kawani na nasa antas ng frontline upang magamit sa mga kalahok. Upang magamit ang mga sesyon na ito, kailangan ang access sa internet.

	English na Bersiyon	French na Bersiyon	Spanish na Bersiyon	Filipino na Bersiyon
Pamagat	Pamamahala ng Mga Panganib sa Negosyo	Gérer les risques dans l'entreprise	Manejando los riesgos en el negocio	Pangagasiwa ng mga Panganib sa Negosyo
QR Code				
Link	https://app.7taps.com/rkqEURyQfj	https://app.7taps.com/jBv4TjxLsMO	https://app.7taps.com/m/5QRZcbrVug	https://app.7taps.com/Q9eVtZ85i7

Mga Hakbang:

- **Hakbang 1:** Ibahagi ang link sa digital na kurikulum sa bawat tauhan o kalahok sa kawani na nasa antas ng frontline.
- **Hakbang 2:** Ang unang screen na dapat nilang makita ay isang panimulang slide na nagpapakilala sa kurikulum. Gamitin ang pasulong at paatras na mga arrow (kung nag-a-access sa isang computer) o mag-swipe lang pakanan o pakaliwa sa isang mobile phone upang sumulong sa susunod na slide.
- **Hakbang 3:** Ang bawat sesyon ay magsasama ng maikling panimulang paliwanag, na sinusundan ng mga simpleng tanong bago ang pagsusulit. Ang isang berdeng tsek ay magsasaad na ang sagot na ibinigay ay tama, o ang isang kulay abong X ay magsasaad na ang sagot na ibinigay ay hindi tama.
- **Hakbang 4:** Upang matingnan ang video, kailangang i-click ng user ang link na magdadala sa user sa isang video sa YouTube. Kapag nakumpleto na ang video, maaaring kailanganin ng user na mag-

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

back-click upang bumalik sa application upang sumulong sa susunod na slide.

- **Hakbang 5:** Pagkatapos ng ilang partikular na slide, tatanungin din ang user kung gusto nilang magsagawa ng Diagnostic sa Kaligtasan at Kalusugan ng Negosyo (na parehong application na ibinigay sa [Gabay ng Diagnostics sa Negosyo ng RICHES](#) sa negosyo nila. Dadalhin din nito ang user sa isang external link. Gayundin naman, kung pipiliin ang opsyong ito, maaaring kailanganin ng user na mag-back-click upang bumalik sa application upang sumulong sa susunod na slide.

Kailangang Oras: Tumatagal ang bawat sesyon ng 10-15 minuto upang makumpleto, at mayroong 6 na sesyon sa digital na bersyon ng Mapanganib na Negosyo. Kasama sa bawat sesyon ang mga tanong sa pagsubok, isang maikling video, mga tanong sa pagmumuni-muni, at isang link sa Business Diagnostic.

Mga Kailangang Pag-aakma: Walang mga pag-aakma na posible dahil ang mga ito ay mga pre-record na video at ang application ay static.

Mga Gastos sa Paggamit ng Kagamitan: Ang pangunahing gastos upang magamit ang tool na ito ay nasa pagbabahagi nito (mga gastos sa pagpapadala sa pamamagitan ng SMS o iba pang digital na paraan) at ang mga gastos sa data na meron ang user upang ma-access.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mga Annex

Mga Acronym at Glosaryo ng Mga Termino

Acronym	Kahulugan
ABA ROLI	American Bar Association - Rule of Law Initiative (Asosasyon ng Bar ng Amerika - Inisyatiba ng Panuntunan ng Kabataans)
ILAB	Bureau of International Labor Affairs (Kawanihan ng Paggawa ng US)
ILO	International Labor Organization (Pandaigdigang Samahan ng Paggawa)
NGO	Non-Governmental Organization (Organisasyong Hindi Gobyerno)
OCFT	Office of Child Labor, Forced Labor, and Human Trafficking (Opisina ng Pagtatrabaho ng kabataan, Sapilitang Paggawa, at Human Trafficking)
RICHES	Reducing Incidence of Child Labor and Harmful Conditions of Work in Economic Strengthening Initiatives (Pagbabawas ng Insidente ng Pagtatrabaho ng Kabataan at Nakakapinsalang Mga Kondisyon ng Trabaho sa Mga Inisyatiba sa Pagpapalakas ng Ekonomiya)
TLC	Technical Learning Conversation (Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman)
USDOL	U.S. Department of Labor (Kagawaran ng Paggawa ng U.S.)
WEE	Women's Economic Empowerment (Pagpapalakas sa Ekonomiya ng Kababaihan)
BIPA	Warn, Isolate, Substitute, Eliminate (Balaan, Ihiwalay, Palitan, Tanggalin)

Termino	Kahulugan
Mga Kabataanng Nanganganib na Masangkot sa Mapaminsalang Trabaho para sa mga Kabataan (Child Labor)	Ang isang kabataanng nasa panganib na masangkot sa mapaminsalang trabaho ay isa na nakakatugon sa isa o higit pa sa mga sumusunod na kondisyon: 1) Nakatira sa isang lugar kung saan laganap ang mapaminsalang trabaho ng kabataan; 2) Namumuhay sa kahirapan (tulad ng tinukoy ng pambansang pamantayan); 3) Nasa edad na nag-aaral, ngunit hindi pumapasok sa paaralan; 4) Ang pagkakaroon ng isa o higit pang mga kapatid na nakikibahagi sa mapaminsalang trabaho ng kabataan; 5) Naulila; 6) Ulo ng isang sambahayan; 7) Apektado ng isang kapansanan; Nakatira sa isang lugar na may mababang enrollment sa paaralan o mataas na dropout rate
Pagtatrabaho ng mga kabataan	Mga gawaing bahay at mga anyo ng legal na trabaho, kabilang ang magaan na trabaho. Ang ganitong uri ng trabaho ay hindi nakakasagabal sa pag-aaral. Ayon sa mga internasyonal na pamantayan, 14 o 15 ang minimum edad na magtrabaho,

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

	depende sa bansa, dahil may mas mababang minimum na edad na magtrabaho ang ilang umuunlad na bansa.
Facilitator	Isang kawani na nasa antas ng frontline na direktang nakikipag-ugnayan sa mga kalahok upang pangasiwaan at pamunuan ang Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman.
Kawani na nasa antas ng frontline	Tumutukoy sa mga tauhan ng WEE Actor ang mga kawani na nasa antas ng frontline na direktang nagtatrabaho sa mga kababaihan upang tumulong na makamit ang mga layunin ng WEE at pangunahing kabataan sa antas ng larangan. Maaaring mga facilitator, mga ahente ng komunidad, mga opisyal ng kredito, mga manggagawang panlipunan, mga ahente sa pagpapalawig ng agrikultura, at iba pa ang kawani na nasa antas ng frontline.
Mapaminsalang trabaho para sa mga Kabataan (Child Labor)	Ang mapaminsalang trabaho ng mga kabataan, o child labor, ay kahit anong trabaho na humahadlang sa pag-unlad ng isang kabataan at trabaho na: a) pisikal, mental, o moral na mapanganib at nakakapinsala sa mga kabataan; at b) nakakasagabal sa pag-aaral ng kabataan. Ang terminong nakakapinsalang pagtatrabaho ng kabataan ay ginagamit din nang palitan sa nakakapinsalang pagtatrabaho para sa mga kabataan o child labor . Tinutukoy din ng Toolkit ng RICHES ang mapaminsalang trabaho ng kabataan bilang anumang trabaho na Mahirap, Mapanganib, o Marumi (kilala rin bilang 3 Ms).
Mga Kawani na nasa Antas ng Pangangasiwa	Tumutukoy ang mga Mga Kawani na nasa Antas ng Pangangasiwa sa mga kawani ng WEE Actor na pangunahing kabataan sa antas ng punong-tanggapan ng organisasyon at nangunguna sa diskarte at pagbuo at pangangasiwa ng programa.
Mga kalahok	Tumutukoy sa mga kababaihang tumatanggap ng mga serbisyong ibinigay ng WEE Actors ang mga kalahok . Ang mga kalahok ay maaaring mga babaeng naninirahan sa papaunlad na ekonomiya na nagmamay-ari ng mga negosyo, nakikibahagi sa mga aktibidad sa kabuhayan, mga kliyente ng mga tagapagbigay ng serbisyong pinansyal, o lumahok sa mga pagsasanay para pataasin ang kanilang access sa mga pagkakataong pang-ekonomiya. Depende sa aktor ng WEE, maaari rin silang tawagin bilang mga kliyente, benepisyaryo, o miyembro.
RICHES Toolkit	Isang koleksyon ng mga kagamitan na naglalayong suriin ang mga panganib ng, itaas ang kamalayan tungkol sa, at pagaanin ang mga panganib ng child labor at nakakapinsalang gawi sa pagtatrabaho sa mga aktor ng women's economic empowerment (WEE) at ng kanilang mga kalahok. Kasama sa toolkit ng RICHES ang: isang online na portal sa pag-access sa toolkit, mga pagsusuri ng panganib at diagnostic sa pagtatasa ng mga panganib ng mapaminsalang trabaho ng kabataan, pananaliksik sa market at mga tool sa pagsubaybay at pagsusuri, kurikulum na kabataan sa papel at kabataan sa video, pagsasanay sa mga management at kawani na nasa antas ng frontline, mga gabay sa pag-link out sa mga organisasyon ng pagprotekta ng kabataan at pagpapadali sa intra-household at pamayanang dayalogo.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Trainer	Isang Mga Kawani na nasa Antas ng Pangangasiwa o isang eksperto sa labas na nagsasanay sa mga facilitator ng kawani na nasa antas ng frontline ang WEE Actor sa kung paano magsagawa ng Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman.
Women's Economic Empowerment (WEE) (Pagpapalakas ng Ekonomiya ng Kababaihan)	Ang pagpapalakas ng ekonomiya ng kababaihan ay isang proseso kung saan pinapataas ng kababaihan ang kanilang kapangyarihan upang magtagumpay bilang pantay at aktibong kalahok sa ekonomiya. Kabilang dito ang pinahusay na access at kontrol ng kababaihan sa mga mapagkukunan ng tao, ekonomiya, at panlipunan (power over); indibidwal na ahensya na gumawa ng mga independiyenteng desisyon na makikinabang sa kanilang sarili, kanilang mga pamilya, komunidad, at mga bansa (power to); mga personal na ari-arian, kabilang ang kaalaman, kasanayan, tiwala sa sarili, katatagan, at kakayahang kumuha at pamahalaan ang panganib (kapangyarihan sa loob); at mga kolektibong asset, gaya ng mga serbisyo ng suporta at network (power with). Kritikal ang pagpapalakas ng ekonomiya ng kababaihan sa pagkamit ng pagkakapantay-pantay ng kasarian, pagbabawas ng kahirapan, paglago ng ekonomiya, at iba pang layunin ng napapanatiling pag-unlad.
Aktor o Inisyatibo ng Women's Economic Empowerment (WEE)	Malawakang tumutukoy sa mga entidad o indibidwal na sumusuporta sa pagpapaunlad o pagpapalawak ng mga negosyo ng kababaihan, nagbibigay ng kabuhayan o mga serbisyong pinansyal, at/o sumusuporta sa kababaihan (sa buong mundo) sa mga pagsisikap na pataasin ang kanilang access sa mga oportunidad sa ekonomiya, lalo na ang mga naninirahan sa papaunlad na ekonomiya. Ang mga Aktor ng WEE ay maaaring mga institusyong microfinance, mga organisasyong sumusuporta sa savings group, mga non-government na organisasyon, mga donor, mamumuhunan, o mga programa ng pamahalaan.
Pinakamasamang anyo ng Mapaminsalang Trabaho sa Kabataan (WFCL)	Ang apat na kategorya ng WFCL ay ang mga sumusunod: a) lahat ng anyo ng pang-aalipin o mga gawaing katulad ng pang-aalipin, tulad ng pagbebenta at trafficking ng mga kabataan, pagkaalipin sa utang at serfdom at sapilitang o kinakailangang paggawa, kabilang ang sapilitang o kinakailangang pangangalap ng mga kabataan upang gamitin sa armadong labanan; b) ang paggamit, pagkuha o pag-aalok ng isang kabataan sa prostitusyon, paggawa ng pornograpiya o sa pornograpikong pagtatanghal; c) ang paggamit, pagkuha o pag-aalok ng isang kabataan sa mga ipinagbabawal na aktibidad, lalo na sa produksyon at trafficking ng mga gamot gaya ng tinukoy sa mga nauugnay na internasyonal na kasunduan; at d) trabaho na, ayon sa katangian nito o sa mga kondisyon kung saan ito isinasagawa ay malamang na makapinsala sa kalusugan, kaligtasan, o moral ng mga kabataan.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Paalala sa mga facilitator

Ang sumusunod na talahanayan ay sa sanggunian at upang makatulong sa pagsagot sa mga partikular na tanong tungkol sa mga kinakailangan sa sapilitang edukasyon na partikular sa bansa.

Paalala sa mga facilitator	
Mga Kinakailangan sa Sapilitang Edukasyon	
Pilipinas	Sa Pilipinas, sapilitan ang edukasyon sa 1 taon ng kindergarten, karaniwang nagsisimula sa edad na 5 at 12 taon ng elementarya at sekondaryang edukasyon hanggang edad 18.
El Salvador	Sa El Salvador, sapilitan ang edukasyon mula edad 6 sa loob ng labindalawang taon hanggang edad 18.
Saan ka makakahanap ng higit pang impormasyon tungkol sa Mapaminsalang trabaho sa kabataan at Mga Magagamit na Programa? - Mga ahensya ng paggawa ng pambansa at lokal na pamahalaan. (Ministry/Department of Labor, regional at municipal labor offices. - Mga ahensya, komisyon, at komite sa pagprotekta ng kabataan at kakabataan (Ministry/Department of Youth, National Child Labor Committee, National Anti-Trafficking Task Force, Council on the Welfare of Children, atbp.) - Mga ahensyang nagpapatupad ng kabataans kriminal (Ministry/Department of Justice, Procurer General, anti-drug trafficking at mga ahensyang nagkontrol sa hangganan, mga opisina ng pulisya sa munisipyo). - Mga internasyonal na multilateral na organisasyon na may mga responsibilidad sa paglilingkod sa mga kabataan at pamilya o manggagawa - U.S. Department of Labor, By the Sweat and Toil of Children na app, https://www.dol.gov/general/apps/ilab	

Makakatulong sa iyo ang sumusunod na talahanayan na sagutin ang mga partikular na tanong sa bansa tungkol sa mga legal na edad ng pagtatrabaho sa mga kabataan.

Paalala sa mga facilitator	
Bansa	Legal na Edad ng Pagtatrabaho.
Pilipinas	Edad 15 ang minimum na edad ng mga kabataan na makapagtrabaho sa Pilipinas at dapat magkaroon ng access sa edukasyon ang kabataanng. Ang isang kabataan sa pagitan ng edad na 15 at 18 ay hindi pinapayagang magtrabaho nang higit sa 8 oras sa isang araw at hindi hihigit sa 40 oras bawat linggo, o sa gabi, at dapat magkaroon ng access sa edukasyon. Walang kabataan na wala pang 18 taong gulang ang maaaring gumawa ng mga mapanganib na trabaho.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

➔ Paalala sa mga facilitator

Bansa	Legal na Edad ng Pagtatrabaho.
	Maaaring magtrabaho ang mga kabataanng wala pang 15 taong gulang. Kapag ang isang kabataan ay direktang nagtatrabaho sa ilalim ng tanging responsibilidad ng kanyang mga magulang o tagapangalaga, sa kondisyon na ang kanyang pagtatrabaho ay hindi sa anumang paraan makagambala sa pag-aaral at na ang trabaho ay hindi magsasapanganib sa kanyang buhay, kaligtasan, kalusugan, at moralidad, o makapinsala sa kanyang normal na pag-unlad. Gayundin, obligado na magbigay ng kinakailangan primarya at/o sekondaryang edukasyon ang magulang o legal na tagapag-alaga.
El Salvador	Edad 14 ang minimum na edad na magtrabaho sa El Salvador. Hindi dapat sa gabi, hindi dapat nakakapinsala ang trabaho, at ang dapat pahintulutang ang kabataan na pumasok sa paaralan. Kung wala pang 16 taong gulang ang kabataan, hindi sila maaaring magtrabaho nang higit sa 6 na oras bawat araw, o 34 na oras bawat linggo, at hindi hihigit sa 8 oras, o 44 na oras bawat linggo kung nasa edad 16 hanggang 18 sila. Sa El Salvador, edad 14 ang minimum na edad na magtrabaho. Nangangahulugan ito na pinahihintulutan lamang na magtrabaho ang mga kabataanng wala pang 14 taong gulang at ang mga may edad na 14 kung hindi makapinsala sa kanila o makakapigil sa kanila na pumasok sa paaralan ang trabaho. Ang mga kabataan ay dapat na hindi bababa sa 18 taong gulang upang gumawa ng mapanganib na trabaho at hindi bababa sa edad na 17 upang gumawa ng domestic service work. Hindi maaaring magtrabaho sa gabi (7:00 pm hanggang 6:00 am) ang mga kabataan at limitado sa pagtatrabaho sa isang tiyak na bilang ng mga oras bawat araw (6 na oras na maximum sa ilalim ng edad na 16, at 8 oras na maximum mula sa edad na 16 hanggang 18) at bawat linggo (maximum na 34 na oras sa ilalim ng edad na 16 at 44 (araw) na oras na maximum mula edad 16 hanggang 18), kabataany sa kanilang edad. Sinasabi rin ng kabataans kung aling mga uri ng aktibidad sa trabaho ang mapanganib at mapagsamantala sa mga kabataan. Sinasabi rin ng kabataans na kailangang angkop sa kanilang edad, pisikal na kondisyon, at pag-unlad ang trabaho ng mga kabataanng wala pang 18 taong gulang.

Mga Karagdagang Mapagkukunan

Mga mapagkukunan sa mga karapatan ng kabataan na ginamit sa gabay na ito:

- [UN Convention on the Rights of the Child \(UNCRC\)](#)
- [Libro 1: Kit ng guro ng Child Labor, aklat 1: Tights at edukasyon ng mga kabataan, ILO](#)

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Mga mapagkukunan sa mga benepisyo ng edukasyon na ginamit sa gabay na ito:

- [Global Partnership for Education, Benefits of Education](#)
- [UNICEF Education and Equity](#)

Mga karagdagang mapagkukunan sa Mapaminsalang Trabaho ng Kabataan:

- Ang International Labor Organization, [Ligtas na trabaho sa kakabataan - Packet sa Mga Tagapag-employo "Panatilihin silang Ligtas!" - Mga Tip sa Mga May-ari ng Maliit na Negosyo; Mabuting Simula: Manwal ng Gabay sa Ligtas na Pagbubuntis sa Trabaho; at Ang tripartite na proseso ng pagtukoy sa mapanganib na paggawa ng kabataan - Gabay sa Mga Facilitator.](#)
- Ang Pagtataguyod at Pagprotekta sa mga Interes ng mga Kabataanng Nagtatrabaho (PPIC-Work) na proyekto [Manwal ng Pagsusuri at Pagbabawas ng Panganib sa Lugar ng Trabaho](#)

Saan ka makakahanap ng higit pang impormasyon tungkol sa Mapaminsalang trabaho sa kabataan at Mga Magagamit na Programa?

- Mga ahensya ng paggawa ng pambansa at lokal na pamahalaan. (Ministry/Department of Labor, regional at municipal labor offices.
- Mga ahensya, komisyon, at komite sa pagprotekta ng kabataan at kakabataan (Ministry/Department of Youth, National Child Labor Committee, National Anti-Trafficking Task Force, Council on the Welfare of Children, atbp.)
- Mga ahensyang nagpapatupad ng kabataans kriminal (Ministry/Department of Justice, Procurer General, anti-drug trafficking at mga ahensyang nagkontrol sa hangganan, mga opisina ng pulisya sa munisipyo).
- Mga internasyonal na multilateral na organisasyon na may mga responsibilidad sa paglilingkod sa mga kabataan at pamilya o manggagawa
- U.S. Department of Labor, By the Sweat and Toil of Children na app, <https://www.dol.gov/general/apps/ilab>

Karagdagang mapagkukunan ng occupational safety and health

- Ang Departamento ng Paggawa ng Estados Unidos, Paglalathala ng Pangangasiwa sa Kaligtasan at Kalusugan sa Trabaho sa [Mga Panganib sa Lugar ng Trabaho para sa mga Kakabataanang Manggagawa.](#)
- Ang publikasyon ng World Health Organization sa [Mabuting Lugar ng Trabaho: isang Modelo sa Pagkilos - Para sa Mga tagapag-empelyo, manggagawa, tagagawa ng patakaran at mga practitioner.](#)

Mga mapagkukunan sa human trafficking:

- [Archived Department of State Global Hotline List](#)
- [UN.GIFT.HUB](#) Ang United Nations Global Initiative to Fight Human Trafficking (UN.GIFT) ay binuo upang isulong ang pandaigdigang laban sa human trafficking, kabataany sa mga internasyonal na kasunduan na naabot sa UN.

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma

Ito ang lokal na gabay sa pag-aangkop sa **Mapanganib na Negosyo: Gabay sa Facilitator ng Gawing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat** Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman. Ang layunin nito ay tulungan kang matandaan na magbigay sa mga nagsasanay at kalahok ng impormasyon na napapanahon at angkop sa lugar kung saan ka nagtatrabaho.

Bakit mahalagang gawin ang mga pagbabagong ito sa Pag-uusap sa Teknikal na Pag-aaral na iyong pinangangasiwaan?

- Mahahanap ng mga kalahok ang impormasyon na mas kawili-wili o may kaugnayan kung ang Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman ay gumagamit ng mga lokal na pangalan, lokal na kabataans, at naaangkop na halaga ng pera at pera; at
- Kung ang mga kalahok ay makakaugnay sa mga tauhan sa kuwento at sa kanilang mga sitwasyon, mas malamang na subukan nilang gamitin ang mga kasanayan at impormasyon sa kanilang sariling buhay.

Ang talahanayan sa ibaba ay nagdedetalye ng mga item sa bawat sesyon ng pagsasanay at mga hakbang na dapat isaalang-alang ng facilitator na iakma sa lokal na konteksto, kasama ang mga posibleng mapagkukunan para makuha ang impormasyon.

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
TLC 1: Pagkilala sa 5 Kaligtasan sa Lugar ng Trabaho Mga Panganib	Hakbang 3	Kung nagtatrabaho sa isang rural na setting, gamitin ang larawan 8. Kung nagtatrabaho sa isang urban na setting, gamitin ang larawan 9.	Mapanganib na Negosyo: Gawing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat – Bahagi 3: Packet ng Larawan	

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
TLC 2: Pagkilala sa Masasamang Trabaho Gamit ang 3 Ms	Hakbang 2:	Sushila (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	
	Hakbang 2:	Maya (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	
	Hakbang 2:	Joao (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng lalaki)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	
TLC 3: Pagkilala sa Solusyong BIPA sa Mapanganib na Trabaho		Wala		

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
TLC 4: Paghahanda sa at pagharap sa mga Pagkabigla	Hakbang 2 and Hakbang 3	Christine (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	
TLC 4: Paghahanda sa at pagharap sa mga Pagkabigla	Hakbang 3	Ayusin ang pinakamababang halaga ng pagtitipid para sa emerhensiya kabataany sa 1/20 ng buwanang kabuuang kita (GNI) per capita.	The Global Findex Database 2017:	

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
TLC 5: Alamin bago ka/sila pumunta	Hakbang 3	Impormasyon sa lokal o pambansang human trafficking hotline website o numero ng telepono	• Archived Department of State Global Hotline List. • Mga ahensya ng paggawa ng pambansa at lokal na pamahalaan. (Ministry/Department of Labor, regional at municipal labor offices. Mga ahensya, komisyon, at komite sa pagprotekta ng kabataan at kakabataan (Ministry/Department of Youth, National Child Labor Committee, National Anti-Trafficking Task Force, Council on the Welfare of Children, atbp.) Mga ahensyang nagpapatupad ng kabataans kriminal (Ministry/Department of Justice, Procurer General, anti-drug trafficking at mga ahensyang nagkontrol sa hangganan, mga opisina ng pulisya sa munisipyo).	
	Hakbang 3	Angela (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
TLC 6: Pagtatapos sa Mapanganib na Negosyo:		Wala		
TLC 1a Ating Mga Anak Kinabukasan (Natagpuan sa Annex)	Hakbang 3	Anna (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	
TLC 2b: Ang halaga ng Edukasyon (Natagpuan sa Annex)	Hakbang 2:	Ayusin ang currency upang ipakita ang 10% na pagtaas ng kita sa bansang iyong tinuturuan	Lokal na currency	
	Hakbang 3	Rishi (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	

Mapanganib na Negosyo ng RICHES – Pangalawang Bahagi: Gabay ng Facilitator

Gabay sa Lokal na Pag-aakma Mapanganib na Negosyo ng RICHES: Gawing Ligas ang Mga Negosyo sa Lahat				
TLC	Hakbang	Kinakailangan Pag-aakma:	Mapagkukunan	Mga Tala ng Pag-aakma
	Hakbang 3	Sarah (Palitan ang pangalan ng lokal na pangalan ng babae)	Mga facilitator, miyembro ng komunidad, kawani ng microfinance o institusyong nagtataguyod ng tulong sa sarili	

Mapanganib na Negosyo Pre- at Post-Test Mini Survey ng RICHES

PANIMULA AT PAHINTULOT

Magandang araw, ang pangalan ko ay [NAME OF ENUMERATOR/SURVEYOR]. Nagtatrabaho ako sa [PANGALAN NG SERVICE PROVIDER]. Humihingi kami ng ilang katanungan upang **matutunan ang tungkol sa** iyong mga gawi at pag-unawa sa kaligtasan at kalusugan sa negosyo para sa iyong sarili at sa iyong mga anak. Tatagal ang survey ng humigit-kumulang 20 minuto. Ang iyong mga tugon ay **sa anumang paraan ay hindi makakaapekto sa iyong pakikilahok** sa [PANGALAN NG SERVICE PROVIDER]. Pakisubukang sagutin nang matapat ang mga tanong.

Sumasang-ayon ka bang lumahok sa survey na ito sa pagbabago ng ☐ Ilan? ☐ Oo ☐ Hindi

1 Petsa (araw / buwan / taon) 	2 Pangalan ng interviewer 	
A3. CPangalan ng komunidad (o lungsod). 	A4. Buong Pangalan ng Kalahok (at/o ID ng Kalahok) 	
A5. Uri ng Survey 1. Pre-test 2. Post-test	A6. Edad ng Kalahok 	A7. Kasarian 1. Lalaki 2. Babae 3. Iba pa

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
1	Sa anong edad sa tingin mo ay okay sa isang kabataan (sinuman sa ilalim ng 18 taong gulang) na suportahan ang isang negosyo sa bahay?		
2	Kabataany sa iyong sagot sa naunang tanong, bakit sa palagay mo ang edad na ito ay angkop sa isang kabataan na magtrabaho sa isang negosyong pambahay?	a. Ang isang kabataan sa ganitong edad ay maaaring magtrabaho at pumasok sa paaralan b. Ang isang kabataan sa ganitong edad ay <i>nais</i> magtrabaho kaysa pumasok sa paaralan c. Sa edad na ito, hindi gaanong mahalaga ang paaralan kaysa trabaho	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
	<i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	d. Ang isang kabataan sa ganitong edad ay kailangang bumuo ng mga kasanayan sa pamamagitan ng pagkakaroon ng trabaho e. Ang isang kabataan sa edad na ito ay kailangang kumita ng kanyang sariling pera f. Nakaugalian ng komunidad na magtrabaho ang isang kabataan sa ganitong edad g. Ang isang kabataan sa ganitong edad ay nagtatrabaho dahil iyon ang edad kung saan nagsimulang magtrabaho ang mga kababaihan sa komunidad h. Ang isang kabataan sa edad na ito ay nagtatrabaho dahil kailangan ng mga magulang ang kita mula sa trabaho ng kabataan i. Iba pa (tukuyin)_____ j. Hindi ko alam	
3	Maaari mo bang pangalanan ang hindi bababa sa limang uri ng mga panganib sa kaligtasan at kalusugan na maaaring harapin ng mga kabataan habang nagtatrabaho sa isang negosyo sa bahay? <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	a. Pisikal (sinasakit ang sarili, mga aksidente) b. Kemikal (mga lason, biyolohikal, mikrobyo, dumi ng hayop) c. Emosyonal (berbal, sekswal, pisikal na pang-aabuso, stress) d. Paglago at Pag-unlad (masyadong kabataan sa mga gawain, mga pinsalang nauugnay sa pagbubuntis sa fetus) e. Pang-edukasyon (magtrabaho ng masyadong maraming oras at nakakasagabal sa pag-aaral) f. Iba pa (tukuyin)_____ g. Iba pa (tukuyin)_____ h. Iba pa (tukuyin)_____ i. Iba pa (tukuyin)_____ j. Hindi ko alam	
4	Gaano ka confident ka sa pakiramdam mo na matutukoy mo ang kaligtasan ng negosyo at mga panganib sa	a. Sobrang confident b. Medyo confident c. Hindi confident	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
	kalusugan sa sarili mong negosyo?		
5	Gaano ka confident ka sa pakiramdam mo na maaari mong bawasan ang mga panganib sa kaligtasan at kalusugan sa iyong sariling negosyo?	a. Sobrang confident b. Medyo confident c. Hindi confident	
6	Sa nakalipas na anim na buwan, nasuri mo ba ang iyong negosyo sa mga panganib sa kaligtasan at kalusugan?	a. Oo b. Hindi	
7	Sa nakalipas na anim na buwan, sinubukan mo bang gawing mas ligtas ang iyong negosyo sa iyong sarili?	a. Oo b. Hindi	Hindi → lumaktaw sa Q9
8	Kung oo, paano? (Posibleng Maramihang Sagot)	a. Nag-upgrade ng kagamitan b. Lumikha ng mga hadlang sa tunog c. Pinahusay na imbakan ng mga kemikal d. Pinalitan ang mga nakakalason na kemikal e. Itinayo ang istasyon ng paghuhugas ng kamay f. Pinahusay na pag-iilaw g. Itinatag ang mga protocol sa kaligtasan h. Iba pa (tukuyin) _____	Kapag nasagot na, laktawan ang lahat ng sagot sa Q10
9	Kung hindi, bakit hindi? (Posibleng Maramihang Sagot)	a. Masyadong mahal b. Hindi matukoy ang mga panganib/walang anumang mga panganib c. Hindi sapat na oras d. Hindi ako ang pangunahing gumagawa ng desisyon sa negosyo e. Wala akong negosyo f. Iba pa (tukuyin) _____	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
		g. Iba pa (tukuyin)_____	
10	Sa nakalipas na anim na buwan, sinubukan mo bang gawing mas ligtas ang iyong negosyo partikular na sa mga kabataan?	a. Oo b. Hindi	Hindi = lumaktaw sa Q12
11	Kung oo, paano? (Posibleng Maramihang Sagot)	a. Nag-upgrade ng kagamitan b. Lumikha ng mga hadlang sa tunog c. Pinahusay na imbakan ng mga kemikal d. Pinalitan ang mga nakakalason na kemikal e. Itinayo ang istasyon ng paghuhugas ng kamay f. Pinahusay na pag-iilaw g. Itinatag ang mga protocol sa kaligtasan h. Bawasan ang oras ng trabaho sa mga kabataan i. Nabawasan ang pakikipag-ugnayan ng kabataan sa ibang mga kababaihan j. Iba pa (tukuyin)_____	Kapag nasagot na, laktawan ang lahat ng sagot sa Q13
12	Kung hindi, bakit hindi? (Posibleng Maramihang Sagot)	a. Masyadong mahal b. Hindi matukoy ang mga panganib/walang anumang mga panganib c. Hindi sapat na oras d. Hindi ako ang pangunahing gumagawa ng desisyon sa negosyo e. Wala akong negosyo f. Iba pa (tukuyin)_____	
		g. Iba pa (tukuyin)_____	
		h. Hindi naaangkop/walang mga anak/walang anak na nagtatrabaho sa negosyo	
13	Maaari ka bang tumukoy ng ilang paraan na maaaring makasama sa isang kabataan ang pagtatrabaho sa negosyo ng iyong	a. Mapanganib sa pangkaisipan b. Pisikal na mapanganib c. Mapanganib sa lipunan d. Mapanganib sa moral e. Mapaminsala sa isang kabataan f. Pinipigilan ang isang kabataan na magkaroon ng oras sa pag-aaral	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
	pamilya? <i>[Tandaan: Naibigay ang iba't ibang paraan upang maipahayag ng isang kalahok ang kanilang sagot. Kung walang opsyon na tila may kaugnayan sa listahan, gamitin ang ibang kategorya.]</i> <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	g. Pinipigilan ang isang kabataan na magkaroon ng oras upang maglaro h. Pinipigilan ang isang kabataan na magkaroon ng oras upang magpahinga i. Nagdudulot ng pinsala sa katawan ng kabataan j. Nagdudulot ng pinsala sa isipan ng kabataan k. Nagdudulot ng pinsala sa mga emosyon ng kabataan l. Masyadong Marumi m. Masyadong Mapanganib n. Masyadong Mahirap o. Iba pa (tukuyin) _____ p. Iba pa (tukuyin) _____ q. Iba pa (tukuyin) _____ r. Iba pa (tukuyin) _____ s. Hindi ko alam	
13a	Tanging tanong sa Post-test: Maaari mo bang pangalanan ang 3 M ng Mapanganib na Trabaho? <i>Basahin ang mga opsyon. (Posibleng Isang Sagot)</i>	a. Mahirap, Demanding, Nakaka-distract b. Mahirap, Mapanganib, Marumi c. Mapanganib, Marumi, Mabilisan d. Hindi alam	
14	Maaari mo bang ilarawan ang pinakamasamang anyo ng mapaminsalang trabaho ng kabataan? Pangalanan ang maraming halimbawa o uri na alam mo. <i>(Himukin: Anong mga aktibidad ang itinuturing na ilan sa mga pinakamasamang</i>	a. Mga uri ng pang-aalipin kabilang ang sapilitang o obligadong paggawa, child trafficking, at paglahok sa mga armadong labanan b. Komersyal na pagsasamantalang sekswal na kinabibilangan ng prostitusyon ng kabataan at pornograpiya. c. Paggamit ng mga kabataan sa anumang uri ng ilegal na aktibidad, kabilang ang pagbebenta o trafficking ng droga. d. Trabaho na mapanganib sa kalusugan, kaligtasan, o moral ng mga kabataan. Maaaring kabilang dito ang pagtatrabaho nang napakahabang oras,	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
	<i>uri ng mapaminsalang trabaho ng kabataan? Pahiwatig, karamihan sa mga bansa ay magkakaroon ng kabataans laban sa mga ito.)</i> <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i> <i>Kung gagamit sila ng alinman sa mga termino sa alinman sa mga sagot, maaari mong bilugan ang nauugnay na titik.)</i>	sa ilalim ng mga mapanganib na kondisyon, o trabahong pumipigil sa kabataan na pumasok sa paaralan. e. Iba pa (tukuyin)_____ f. Iba pa (tukuyin)_____ g. Hindi ko alam	
15	Maaari mo bang ilarawan ang ilang katangian na maaaring magpahiwatig ng human trafficking? <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	a. Mga alok ng trabaho na ginawa sa pamamagitan ng internet o social media b. Mga pangako para sa mas magandang buhay c. Mga pangako para sa paglalakbay d. Nag-aalok sila ng pagprotekta sa anyo ng mga damit, pagkain, pabahay e. Nagbibigay ng mga regalo sa biktima f. Gumamit ng pisikal na pang-aabuso at pagbabanta upang kontrolin ang kanilang biktima o ang pamilya ng kanilang biktima g. Ang paghihiwalay ng manggagawa sa kanilang mga tahanan at pamilya h. Hindi pinapayagan ang komunikasyon sa pagitan ng kabataan at mga magulang i. Isang trabaho na tila napakaganda upang maging totoo j. Iba pa (tukuyin)_____ k. Iba pa (tukuyin)_____ l. Hindi ko alam	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
16	Ano ang dapat mong gawin kung pinaghihinalaan mo ang human trafficking o kung ikaw ay biktima ng human trafficking? <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	a. Tumawag ng pulis b. Tumawag sa hotline ng human trafficking c. Iba pa (tukuyin) _____ d. Hindi ko alam	
17	May alam ka bang numero na maaari mong tawagan upang mag-ulat ng human trafficking?	a. Oo b. Hindi	Wala=lumaktaw sa Q19
18	Ano ang numero?	a. 1343 (Pilipinas) b. 911 (El Salvador) c. Iba pa (tukuyin) _____ d. Hindi alam	
Sabihin sa kalahok, "Magtatanong ang susunod na seksyon ng mga tanong na may kaugnayan sa pananalapi ng sambahayan."			
19	Ano ang ilang paraan upang makapaghandang sa mga hindi inaasahang gastusin sa bahay? <i>(Posibleng Maramihang Sagot)</i>	a. Mga ipon b. Pagbabawas ng mga gastos c. Pagbili ng mga hayop d. Pagtaas ng Access sa utang e. Iba pa (tukuyin) _____ f. Iba pa (tukuyin) _____ g. Hindi ko alam	
20	Sa nakalipas na anim na buwan, nagawa mo na ba ang alinman sa mga sumusunod? <i>(Basahin nang malakas at bilugan kung Oo ang sagot. Posibleng</i>	a. Nagbukas ng savings account b. Sumali sa isang savings group c. Nadagdagang halaga ng perang naipon d. Bumili ng insurance policy e. Nag-renew ng insurance policy f. Nagsumite ng claim sa insurance para sa reimbursement g. Nagbawas ng mga gastusin sa bahay	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
	<i>Maramihang Sagot)</i>	h. Namuhunan sa mga ari-arian tulad ng mga alagang hayop, lupa, atbp. i. Nag-loan sa mga emergency j. Kumuha ng pautang sa pagpapalago ng isang negosyo k. Wala pang nagawa sa itaas	
21	Kung may mangyayaring emerhensiya sa <i>iyong</i> sambahayan, gaano ka-posible na kailanganin mong alisin ang iyong mga anak sa paaralan upang tulungan ka sa pagbuo ng kita o pag-aalaga sa iba sa sambahayan?	a. Masyadong malaki ang posibilidad b. Medyo malamang c. Hindi malamang d. Malayong mangyari a. Hindi naaangkop (walang mga anak)	
22	Sa pangkalahatan, sa mga panahon ng kahirapan sa pananalapi, sa palagay mo ba ang pag-alis ng mga kabataan sa paaralan upang makapagtrabaho sila ay lubos na katanggap-tanggap, medyo katanggap-tanggap, hindi masyadong katanggap-tanggap, o hindi katanggap-tanggap?	a. Lubos na katanggap-tanggap b. Medyo katanggap-tanggap c. Hindi masyadong katanggap-tanggap d. Hindi katanggap-tanggap	
23	Sa nakalipas na anim na buwan, kinailangan mo bang alisin ang iyong mga anak sa paaralan upang magtrabaho, o tumulong sa pag-aalaga sa iba?	a. Oo b. Hindi c. Hindi naaangkop (walang mga anak)	

	Mga Tanong	Mga Opsyon sa Sagot	Laktawan ang Mga Pattern
24	Ngayon, isipin na mayroon kang emergency, at kailangan mong magbayad [<i>ILAGAY ANG 1/20 NG GNI PER CAPITA SA LOKAL NA CURRENCY</i>]. Posible ba, medyo posible, hindi masyadong posible, o hindi talaga posible na makuha ang halagang ito sa susunod na buwan?	a. Sobrang posible b. Medyo posible c. Hindi masyadong posible d. Hindi talaga posible e. Hindi alam f. Tinanggihan	
25	Ano ang magiging <i>pangunahing</i> mapagkukunan na iyong gagamitin upang makabuo ng halagang ito? (<i>Posibleng Maramihang Sagot</i>)	a. Mga ipon b. Pamilya, kamag-anak, o kaibigan c. Pera mula sa pagtatrabaho o pautang mula sa isang employer d. Isang credit card o paghiram sa isang pormal na institusyong pinansyal e. Isang impormal na pribadong nagpapahiram o bahay ng sanglaan f. Iba pang mapagkukunan g. Hindi alam h. Tinanggihan	

Opsyonal na Mga Tanong:		Ang mga sumusunod na tanong bago at pagkatapos ng pagsusulit ay nauugnay sa opsyonal na session sa Risky Business curriculum na nakatutok sa halaga ng edukasyon.
26	Maaari mo bang tukuyin ang hindi bababa sa dalawang pangmatagalang benepisyo ng edukasyon sa mga kabataan? (<i>Posibleng Maramihang Sagot</i>)	a. Mas mataas na kita bilang isang kababaihan b. Higit pang mga kasanayan c. Access sa mas maraming trabaho d. Mas mabuting kalusugan e. Nabawasan ang kahirapan f. Nabawasan ang maagang pag-aasawa g. Higit na kapangyarihan sa paggawa ng desisyon h. Mas aktibong pagkamamamayan i. Iba pa (tukuyin) _____ j. Hindi ko alam

27	Ayon sa kabataans, hanggang anong edad dapat manatili ang isang kabataan sa paaralan sa [<i>espesipikong bansa</i>]?	
28	Ayon sa kabataans, ano ang minimum edad sa trabaho sa mga kabataan sa [<i>pangalan ng bansa kung saan isinasagawa ang survey</i>]?	

Sabihin sa kalahok, "Natapos na natin ang mga tanong. Maraming salamat sa iyong oras. Pinahahalagahan ko ang pagkakataong makausap ka."

Mga Pagkilala

Ang gabay na ito ay binuo nina Alison Burgon Bardsley, Bobbi Gray, Amelia Kuklewicz sa suporta nina Emily Chahal, Bindi Jhaveri, Francis Arthur, Beverly Brul at Erica Haworth ng Grameen Foundation at Chris Camillo at Deepa Ramesh ng American Bar Association Rule of Law Initiative (ABA ROLI), na may pondo mula sa US Department of Labor. Ang mga larawan ay dinisenyo nina Lorraine Harris Randle at Dede Mulyana; ang mga grapika ay dinisenyo nina Lilli Beth Gelvezon, independiyenteng tagapayo, at Jenna Smith ng Grameen Foundation. Ang pangwakas na pag-edit ay ginawa ni Jenna Smith.

Ang mga Digital na Sesyon na binanggit sa gabay na ito ay binuo nina Matilde Olazabal at María del Rocío Egremy Garcia ng FFH Alcance AC, Amelia Kuklewicz, Bobbi Gray, at Alison Burgon Bardsley ng Grameen Foundation, Chris Camillo at Deepa Ramesh ng ABA ROLI. Ang grapikang disenyo, animasyon sa gumagalaw na grapika, produksyon ng video at sound design ay inilaan ni Jose Aguiar de Pablo ng Lagarto Studio. Kabilang sa mga voice-over artist na sina Carol Moudachirou (French), Godlove Orlando (English), March Vargas (Filipino), at Claudia Arellano sa Lagarto Studio (Spanish).

Ang pangkat ay nagpapasalamat kay Sarah Sunderlin Simpson ng Office of Child Labor, Forced Labor, and Human Trafficking (OCFT) sa kanyang direksyon, pag-edit, input ng disenyo, at suporta sa panahon ng pagbuo ng kagamitang ito. Nagpapasalamat din ang pangkat sa maraming kawani ng OCFT na naglaan ng oras upang suriin ang mga draft at nagbigay ng suporta sa disenyo at pag-edit, kasama sina Kristen Pancio, Alexander Billings, at Tanya Shugar.

Nais naming kilalanin ang mga sumusunod na indibidwal sa pakikilahok sa field-test ng mga gabay na ito at malaking kontribusyon sa kanilang pagpapabuti: Beverly Brul (Grameen Foundation, Philippines), Dorothy Mae Albiento (ABA ROLI), at Guadalupe Portillo (ABA ROLI). Nais din naming pasalamatan ang mga organisasyong ASAPROSAR, ASHI, Apoyo Integral at World Vision Development Foundation, Inc. sa kanilang partisipasyon sa field-testing sa Mga Teknikal na Talakayan para sa Pagbabahagi ng Kaalaman.

Sa pagtatapos, ipinaaabot ng pangkat ang aming matinding pasasalamat sa lahat ng tumulong sa pag-aayos at paglahok sa mga pilot na pagsasanay at mga kaganapan sa pag-aaral, lalo na para sa kanilang mga malikhaing ideya, rekomendasyon, at suhestiyon na nakatulong sa paggabay sa pagpipino ng kagamitang ito.

- Karina Saravia Tolentino at Luis Garcia Bedregal ng COOPAC MF Prisma Peru
- Johanna Ryan, Vision Fund International, UK
- Edouine Francois, MEDA, Canada
- Soumitra Dutta, Independent Consultant, India
- Soumitra Dutta, Independent Consultant, India
- Sandra Patricia Galán, ASAPROSAR, El Salvador
- Department of Trade and Industry (DTI) - Bureau of Small and Medium Enterprise Development, Philippines
- Edgar Aguilar Paucar at Patricia Richter, International Labour Organization (ILO)
- Abel Ovenseri, LAPO Microfinance Bank, Nigeria
- Kenneth Okakwu, LAPO Institute for Microfinance and Enterprise Development, Nigeria

“Mapanganib na Negosyo: Ginagawang Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat. Bahagi 2: Gabay ng Facilitator” nina Alison Burgon Bardsley, Bobbi Gray, Amelia Kuklewicz ng proyektong RICHES na pinondohan ng US Department of Labor, pinangunahan ng grantee ng Grameen Foundation USA katuwang ang sub award na American Bar Association Rule of Law Initiative lisensyado sa ilalim ng [CC BY 4.0](#) Sa pamamagitan ng lisensyang Creative Commons na ito, hinihikayat kang paghalu-haluin, baguhin at bumuo mula sa materyal na ito.

Upang banggitin ang gawaing ito, iminumungkahi namin ang sumusunod na pagbanggit:

Gray B, Kuklewicz A, Camillo C, Ramesh D. (2021). Mapanganib na Negosyo: Ginagawang Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat. Bahagi 2: Gabay ng Facilitator. Grameen Foundation at ABA ROLI.

<https://grameenfoundation.org/riches/riches-toolkit/risky-business-curriculum>

Kung iniangkop ang gawaing ito sa pribado o komersyal na paggamit, hinihikayat namin ang sumusunod na pagkilala:

Ang gawaing ito, “[PANGALAN NG IYONG DERIBATIBO/PAG-AAKMA]” ay deribatibo ng “[Mapanganib na Negosyo: Ginagawang Ligtas ang Mga Negosyo sa Lahat. Bahagi 2: Ang Gabay sa Facilitator](#)” na lisensyado sa ilalim [CC BY 4.0](#) na binuo nina Alison Burgon Bardsley, Bobbi Gray, Amelia Kuklewicz bilang bahagi ng proyekto ng RICHES, na pinondohan ng U.S. Department of Labor, Office of Child Labor, Forced Labor at Human Trafficking, na pinamunuan ng grantee ang [Grameen Foundation USA](#) sa pakikipagtulungan sa sub award ang [American Bar Association Rule of Law Initiative](#). Hindi kinakailangang sumasalamain sa mga pananaw o patakaran ng Departamento ng Paggawa ng Estados Unidos ang materyal na ito, ni nagpapahiwatig ng pag-endorso ng Pamahalaan ng Estados Unidos ang pagbanggit ng mga pangalan ng kalakalan, komersyal na produkto, o organisasyon. Hindi rin nagmumungkahi ang materyal na ito ng pag-endorso ng Grameen Foundation USA o ng American Bar Association Rule of Law Initiative.